

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DENETİM ODAKLARINA GÖRE MESLEKİ
OLGUNLUKLARININ KARIYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİ
YORDAMA GÜCÜ

Esratur HARMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DENETİM ODAKLARINA GÖRE MESLEKİ
OLGUNLUKLARININ KARIYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİ
YORDAMA GÜCÜ

Esranur HARMAN

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Oğuzhan KIRDÖK

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ

Jüri Üyesi: Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2017

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd.Doç.Dr. Oğuzhan KIRDÖK
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ

Üye: Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2017

Prof. Dr. H. Mahir FİSUNOĞLU
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / 11 / 2017

Esranur HARMAN

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DENETİM ODAKLARINA GÖRE MESLEKİ OLGUNLUKLARININ KARIYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİ YORDAMA GÜCÜ

Esranur HARMAN

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK

Kasım 2017, 78 sayfa

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluk düzeylerinin kariyer karar verme güçlüklerini ne kadar yordadığını incelemektir. Araştırmada öğrencilerin toplam kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile mesleki olgunluk arasında ilişki olup olmadığı, kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını mesleki olgunluğun yordayıp yordamadığı, iç ve dış denetim odağına sahip lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını mesleki olgunluğu yordayıp yordamadığı, öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırma ilişkisel tarama modelinde betimleyici bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Adana il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört farklı anadolu lisesinde öğrenim gören 321'i kız ve 241'i erkek olmak üzere toplam 562 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmada öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek amacıyla Gati ve Saka (2001) tarafından geliştirilen ve Bacanlı (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) , öğrencilerin denetim odaklarını ölçmek amacıyla Rotter (1966) tarafından geliştirilen ve Dağ (1991;2002) tarafından Türkçeye uyarlanan Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının, denetim odağı puan ortalamalarının ve mesleki olgunluk puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmiştir.

Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile ilişkisi, iç denetimi yüksek olan öğrencilerin ve dış denetimi yüksek olan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile ilişkisinin analizi için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, iç denetimi yüksek olan öğrencilerin ve dış denetimi yüksek olan öğrencilerin mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlükleri puanlarını açıklama gücü regresyon analizi ile hesaplanmıştır.

Araştırma sonucunda, mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu, mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutu arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı ile hazırlık eksikliği alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını yordamaktadır. İç denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile kariyer karar verme güçlüğü puanları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu, dış denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile kariyer karar verme güçlüğü puanları arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. İç ve dış denetimli öğrencilerde mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlükleri düzeyini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca İç ve dış denetimli öğrencilerde kariyer karar verme güçlüğü alt boyutlarının mesleki olgunluk tarafından yordandığı bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre cinsiyete göre kariyer karar verme güçlüklerinde anlamlı bir fark yoktur. Kariyer karar verme güçlüğü alt boyutlarına göre hazırlık eksikliği ve bilgi eksikliği alt boyutlarında kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Tutarsız bilgi alt boyutlarında ise erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, kariyer karar verme güçlüğü, denetim odağı, mesleki olgunluk

ABSTRACT**THE PREDICTIVE STRENGTH OF CAREER DECISION MAKING
DIFFICULTIES ON HIGH SCHOOL STUDENTS' CAREER MATURITY
ACCORDING TO THEIR LEVELS OF FOCUS OF CONTROL****Esranur HARMAN****M.A Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Asst. Prof. Dr. Oğuzhan KIRDÖK****November 2017, 78 pages**

The aim of this study is to examine how career maturity levels of high school students predict their career decision-making difficulties according to their locus of control. In this research, it was investigated that whether there is a relationship between students' total career decision difficulties level and career maturity, whether vocational maturity predicts career decision-making difficulties and its subscales, whether vocational maturity predicts career decision-making difficulties and its subscales in high school students with both internal and external locus of control and whether career decision-making difficulties of students varies by gender.

This research is a descriptive work in relational screening model. The sample consisted of 562 (321 female, 241 male) high school students from 4 different Anatolian High Schools affiliated with the ministry of national education in city center of Adana province.

In the study, to measure students' career decision-making difficulties, Career Decision Difficulties Questionnaire (KKVGÖ) which was developed by Gati and Saka (2001) and adapted to Turkish by Bacanlı (2008), to measure students' locus of control Rotter's Internal and External Locus of Control Scale (RİDKOÖ) developed by Rotter (1966) and adapted to Turkish by Dağ (1991; 2002) and to measure career maturity of students' Career Maturity Scale developed by Kuzgun and Bacanlı (2005) were used.

In this study, it was examined with t-test whether students' average total and subscale scores of career decision-making scale, average locus of control scores and career maturity scores differentiate in terms of gender. It was benefited from Pearson Product-Moment Correlation Coefficient technique to analyze the relationship between

the subscales of students' total career decision-making difficulties scores and career maturity scores, the subscales of total career decision-making difficulties scores of students with high internal and external locus of control and career maturity scores, Pearson product moment correlation technique was used. High in internal and external locus of control, participating students' predictive power of career maturities' career decision making difficulties scores was analyzed by Regression Analysis.

As a result of this research, it was found out that there is a significantly negative correlation between the career maturity and career decision-making difficulties, a low correlation in negative direction between the career maturity and lack of readiness subscale of career decision-making difficulties and a strong negative correlation between the lack of information and inconsistent information subscales of career decision-making difficulties. Also it was obtained that there is a moderate level positive correlation between total career decision-making difficulties score and lack of readiness subscales, strong positive correlation between lack of information and inconsistent information subscales. According to the findings, career maturity predicts career decision-making difficulties and its subscales. Strong negative correlation between the career maturity scores of students with internal locus of control and career decision-making difficulties scores, a moderate level negative correlation between the career maturity scores of students with external locus of control and career decision-making difficulties scores was found. Moreover, it was found that in the students with both internal and external locus of control, subscales of career decision-making difficulties were predicted by career maturity. According to the results, there is no significant correlation between career decision-making difficulties and gender. According to subscales of career decision-making difficulties, in lack of readiness and lack of information subscales female students have higher scores in comparison with the male students. Nonetheless, in inconsistent information subscale male students have higher scores compared to female students.

Key Words: High school students, career decision making difficulty, locus of control, career maturity

ÖNSÖZ

Seçmiş olduğumuz meslek yaşam kalitemizi, psikolojik ve mesleki doyumumuzu etkilemektedir. Meslek seçiminin de en temel adımı ergenlik döneminde atılmaktadır. Bazı öğrenciler kariyer karar verme sürecinde yeterli mesleki olgunluğa sahipken bazı öğrenciler sahip değildir. Yeterli mesleki olgunluğa sahip olmayan öğrenciler de bu süreçte bazı zorluklarla karşılaşabilirler. Bu nedenle lise dönemindeki öğrencilere mesleki rehberlik hizmeti sunmak önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluk düzeylerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerinde ne kadar rolü olduğunu ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

Çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve tüm tez süreci boyunca desteği, katkıları ve geribildirimleri ile bana yol gösteren, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK'e özellikle teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimi oluşturan, destek ve geribildirimleri ile çalışmaya katkılarını sunan Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU'na teşekkür ederim.

Verilerin toplanması sürecinde katkılarından dolayı sayın yöneticilere, öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve araştırmaya katılan sevgili öğrenci arkadaşlara teşekkür ederim.

İki yıllık yüksek lisans eğitimim boyunca maddi, manevi desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve kardeşime teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerinden dolayı okul müdürlerime ve müdür yardımcılara teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın her aşamasında yanımda olan, beni cesaretlendiren, desteklerini her daim hissettiğim arkadaşlarım Fatih, Gülşen, Betül, Merve, Büşra, Gizem, Müşerref ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Onur ablama teşekkürü bir borç bilirim. İyi ki varlar.

Not: Bu tez bilimsel araştırma koordinasyon birimi (SYL-2017-8921) tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
TABLolar LİSTESİ	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	4
1.4. Sayıtlılar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

KURAMSAL YAPI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Mesleki Olgunluk	9
2.2. Denetim Odağı.....	15
2.2.1. İçten Denetim Odaklı Bireylerin Özellikleri	17
2.2.2. Dıştan Denetim Odaklı Bireylerin Özellikleri.....	18
2.2.3. Denetim Odağını Etkileyen Faktörler.....	19
2.3. Kariyer Karar Verme Güçlükleri	20
2.4. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	22
2.4.1. Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	22
2.4.2. Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	24
2.4.3. Kariyer Karar Verme Güçlüğü İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar ..	26
2.4.4. Kariyer Karar Verme Güçlüğü İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28
2.4.5. Denetim Odağı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	30
2.4.6. Denetim Odağı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	34

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni	36
3.2. Çalışma Grubu	36
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)	38
3.3.2. Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ).....	38
3.3.3. Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ).....	39
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	40

BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM

49

BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	55
6.2. Öneriler	56
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	56
6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	57
KAYNAKÇA.....	59
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	78

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Devam Ettikleri Okul , Sınıf Düzeyi ve Yaşlarına İlişkin Dağılımları	37
Tablo 2. Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Alt boyutları ve Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri	42
Tablo 3. Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri	43
Tablo 4. Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri	43
Tablo 5. İç Denetimli Ve Dış Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Alt boyutları ve Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri.....	44
Tablo 6. İç Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri.....	45
Tablo 7. İç Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri.....	45
Tablo 8. Dış Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri.....	46
Tablo 9. Dış Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri	47
Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt Boyutları Puanlarına, Denetim Odağı Puanlarına ve Mesleki Olgunluk Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları	48

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1. Mesleki Karar Verme Güçlükleri Ölçeği.....	69
Ek-2. Rotter Denetim Odağı Ölçeği	72
Ek-3. Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	75

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, sınanacak denenceler, araştırmanın önemi ve gerekçesi, araştırmanın sayıtları, sınırlılıkları ve ilgili kavramların tanımları açıklanmıştır.

1.1. Problem

Meslek seçimi kişinin hayatında vereceği önemli kararlardan biridir. Kişinin mesleğini seçmesi geleceğini planlaması anlamına gelir. Kişinin ilgi, yetenek ve sahip olduğu değerlerine uygun bir meslek seçimi yapması hayatında mutlu olabilmesi, çevresinde bir yer edinebilmesi için önemlidir. Lise öğrencilerinin bulunduğu dönem olan ergenlik, kimlik kazanımı açısından da kritik bir dönemdir. Meslek seçimi gibi önemli kararlar bu dönemde alınır ve ergenden mesleki bir kimlik kazanması beklenir. Meslek seçimi ergenler için temel gelişimsel görevlerden biridir. Ergen bu dönemde hangi mesleğe yöneleceğini sorgular ve mesleki olarak bir kimlik edinmeye çalışır.

Super'e göre kişinin kariyer gelişimi yaşam boyu devam eder. Büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme ve çöküş olmak üzere beş yaşam bölümünden oluşan kuramında araştırmamızın çalışma grubunu oluşturan lise öğrencileri Super'in keşfetme döneminde bulunmaktadır (Yeşilyaprak, 2012). Bu dönemdeki öğrencilerden mesleklere ilişkin daha net fikirlerinin olması, birçok meslek alternatifi arasından seçim yapması beklenir. Öğrencilerin bu gelişimsel görevleri yerine getirip getirememesi mesleki olgunluk kavramına işaret etmektedir. Super'e göre mesleki olgunluk, mesleki gelişim süreci içerisinde bireyin geldiği noktayı gösteren bir kavramdır (Kuzgun, 2014). Bazı ergenler karar vermek için yeterli mesleki olgunluğa sahiptir. Meslek alanlarını araştırırlar, alternatifleri değerlendirirler ve kendilerine uygun bir meslek seçerler. Bazı ergenler ise karar vermek için gerekli olan mesleki olgunluğa sahip olmayabilir. Mesleki olgunluğu düşük bireyler ise kariyer kararlarını verirken daha çok güçlük yaşayabilir (Yeşilyaprak, 2012). Lise öğrencilerinden kendi kişisel özelliklerini tanıması, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi beklenir. Kişinin kendini tanımaması, meslekler hakkında bilgi edinmemesi, kariyer kararı vermesi gerektiğinin farkında olmaması karar verme sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Kariyer karar verme güçlüğü kişinin kendi özellikleri ile uyumsuz bir kariyer kararı

vermesine yol açabilir (Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Meslek seçimi evresinde olan bir ergenin bu problemlerle başa çıkması ve bu güçlüklerin kaynağını belirleyip bir çözüm yoluna gitmesi gerekmektedir. Kişinin sağlıklı bir kariyer karar verme süreci geçirmesi ve daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşaması için mesleki olgunluğa sahip olmasının temel bir faktör olduğu düşünüldüğünden araştırmamızda mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlüğüne yordama gücü incelenmiştir.

Ergenin kararı kişisel veya çevresel çeşitli faktörlerden etkilenebilir. Bazı bireyler, karar verme sürecinin kendi kontrollerinde olduğuna, bazıları dışsal faktörlere bağlı olduğuna inanırlar. Denetim odağı, bireylerin davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ya da kendileri dışındaki güçlerin kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir (Dağ, 1991). Karar verme sürecinde bireyin sahip olduğu denetim odağı bu nedenle önem taşır. İçten denetimli bir ergen kararlarının sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. Kararlarını verirken daha bağımsız hareket eder. Verdiği kararın sonucu olumsuz olsa bile bunun sebebini kendinde arar. Kendisi dışında başka faktörlerin sebep olduğunu düşünmez. Kararının sonucunu kabullenir. Dıştan denetimli bir ergen ise, şans, kader ya da diğer insanların kendi yaşantısını kontrol ettiğine inanır. Karar verirken başkalarının fikirlerini kendi fikirlerinden daha çok önemser. Verdiği kararın sonucu olumsuz olduğunda bu durumda şanssızlık olduğunu ya da diğer kişilerin etkisinin olduğunu düşünür. Yaşadıklarında kendisinin rolüne pek fazla inanmadığı için kendi kararını vermektan kaçınabilir ya da başka kişilerin kendi yerine karar vermesini isteyebilir. Karar verme sürecinde seçenekleri değerlendirmekte, bir seçim yapmakta zorlanabilir. Böylece kariyer kararını vermekte güçlük yaşayabilir (Selcen, 2009)

Çoban ve Hamamcı (2006) 'nın yapmış olduğu araştırmada içten denetimli öğrencilerin, dıştan denetimli öğrencilere göre, daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları ve daha az kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir. Bireyin sahip olduğu denetim odağı kullanacağı karar verme stratejisi üzerinde etkili olacaktır. Akıntuğ ve Birol'ün (2011) yaptığı araştırmada ise mesleki olgunluğu yüksek olan öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları, mesleki olgunluğu düşük öğrencilerin ise bağımlı karar verme stratejisini kullandıkları bulunmuştur. Bu iki araştırmanın sonuçlarına bakıldığında mesleki olgunluğu düşük bireylerin dıştan denetimli olabileceği görülmektedir. Bağımlı karar verme stratejisini kullanan bir ergen başkalarının düşüncelerine daha çok bağlı olacaktır ve bu dıştan denetimli bir bireyin özelliğini yansıtmaktadır. Sağlıklı karar verme becerisine sahip olmayan ergenler karar vermede daha çok güçlük yaşamaktadırlar. Başkalarına bağımlı karar veren bir ergen

kariyer kararını verirken daha fazla güçlükle karşılaşacaktır. Mantıklı karar veren bir ergen ise daha içten denetimlidir ve sonuç olarak karar verirken daha az güçlük yaşayacaktır.

Sonuç olarak kariyer karar verme güçlüğü ve mesleki olgunluk kavramları pek çok değişkenle ilişkilidir. Kariyer karar verme sürecinde olan ergenlerin sahip oldukları denetim odakları nasıl bir karar verme süreci geçirecekleri üzerinde etkilidir. Bu sebeple bu araştırmada lise   rencilerinin denetim odakları ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca   rencilerin mesleki olgunluk düzeyinin bu güçlükler üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Kariyer kararı kişinin yaşam içerisinde vermesi gereken en önemli kararlardan biridir. Bu nedenle mesleki kimlik kazanması beklenen ergenin, kariyer karar verme sürecinde yaşadığı güçlüklerle baş etmesi gerekir. Kariyer karar verme güçlükleri ile başa çıkabilmek için güçlüklerle ilişkili olan değişkenleri incelemek gereklidir. Denetim odağı kişinin karar verme sürecini etkilemektedir ( oban ve Hamamcı, 2006). Denetim odağının kişinin karar verme sürecinde rolü olduğu ve kişinin kararının sorumluluğunu alıp almamasını etkilediğı için bu çalışmada kariyer karar verme güçlükleri ile ilişkili olan denetim odağı kavramı incelenmiştir. Ayrıca kişinin kariyer kararı verirken yaşadığı güçlüklerin mesleki olgunluk düzeyi ile ne kadar ilişkili olduğu ve mesleki olgunluğun kariyer karar verme sürecindeki rolü incelenmiştir.

Ülkemizde lise   rencilerinin denetim odaklarına göre kariyer karar verme güçlüklerinin mesleki olgunluklarını yordama gücünü inceleyen bir araştırmanın yapılmamış olması bu araştırmayı yapmayı önemli kılmış ve bu araştırmanın problemini oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı lise   rencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluk düzeylerinin kariyer karar verme güçlüklerini ne kadar yordadığını incelemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir :

1. Lise   rencilerinin toplam kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile mesleki olgunluk arasında ilişki var mıdır ?

2. Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını mesleki olgunluk yordamakta mıdır ?
3. İçten denetimli lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını mesleki olgunluk yordamakta mıdır ?
4. Dıştan denetimli lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyutlarını mesleki olgunluk yordamakta mıdır ?
5. Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir ?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Meslek seçimi kişinin yaşamında önemli bir etkiye sahiptir. Meslek seçimi yapacak ergenlerin sağlıklı kariyer kararı vermeleri mesleki kimlik kazanmaları açısından önemlidir. Kişinin yapmış olduğu meslek seçimi yaşam biçimini, yaşam kalitesini etkilemektedir. Kendine uygun olarak seçeceği meslek, kişiye mesleki doyum sağlarken kendine uygun olmayan meslek seçimi kişiye mesleki doyum sağlamamaktadır. Bu sebeple meslek seçimi kişinin hayatında önemli bir yere sahiptir.

Super'e göre lise öğrencileri ilgi, yetenek ve değerlerini keşfettikleri, meslek alternatiflerinden birine karar verdikleri dönemde bulunurlar (Kuzgun, 2014). Meslek seçimi evresinde olan lise öğrencilerinin de sağlıklı bir karar verme süreci geçirmeleri bu sebeple önemlidir. Kişinin sağlıklı bir karar verme sürecinden geçmesi öncelikle kendini tanıması ile mümkündür. Kişi ilgi ve yeteneklerini, hayattan beklentilerini bilmelidir. Ayrıca meslek alternatiflerini detaylıca araştırmalıdır. Kendi kişisel özelliklerine uygun olan meslekleri seçmelidir. Bu aşamada bazı öğrenciler karar verme sürecini sağlıklı bir şekilde geçirirken bazı öğrenciler çeşitli güçlüklerle karşılaşabilirler. Öğrencilerin karar verme sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmasında kendini yeterince tanımama, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olmama, kararsız olma, karar vermek için yeterli motivasyona sahip olmama gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu nedenle bireylerin sağlıklı seçimler yapabilmeleri kariyer karar verme güçlüğü kavramı ile ilişkilidir. Etkili bir karar vermek isteyen kişinin bu gibi güçlüklerin üstesinden gelmesi gerekmektedir. Bu noktada mesleki olgunluk kavramı karşımıza çıkmaktadır. Mesleki olgunluk kişinin içinde bulunduğu gelişim dönemlerine ait görevleri yerine getirmeye hazır olup olmaması ile ilgili bir kavramdır (Yeşilyaprak, 2012). Hamamcı ve Çoban'a (2007) göre mesleki olgunluk, kişinin kişisel özellikleri,

ilgileri, yetenekleri ve değerleri doğrultusunda bir meslekte karar kılabilmesidir. Karar verme aşamasında yeterli mesleki olgunluğa sahip olmayan bir ergen kariyer karar verme sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşacaktır. Çünkü o dönemdeki bir kişiden kendine ait bir kimlik edinmesi, meslek alternatifleri oluşturması ve kendine uygun meslek alanı belirlemesi beklenir. Öğrencilerin bu gibi gelişimsel görevleri yerine getirmemesi yeterli mesleki olgunluğa ulaşamadığını göstermektedir. Super'e göre kişinin mesleki gelişimi bir süreç dahilinde gerçekleşir ve mesleki olgunluk düzeyi bu sürecin gelişimini etkilemektedir (Kuzgun, 2014). Yeterli mesleki olgunluğa ulaşamayan bir kişi karar verme sürecinde zorluklarla karşılaşacaktır. Bu nedenle bireylerin sağlıklı seçimler yapıp doğru karar verebilmeleri mesleki olgunluklarını tamamlamış olmaları ile ilgilidir. Sonuç olarak bireylerin mesleki olgunluğa sahip olup olmaması kariyer kararı verirken yaşanacak güçlükler üzerinde etkilidir. Kariyer karar verme güçlükleri ile öğrencilerin mesleki olgunlukları arasındaki ilişkinin betimlenmesi mesleki olgunluk düzeyinin istenilen seviyeye çıkarılması için faydalı olacaktır. Çünkü yeterli mesleki olgunluğa ulaşan bir öğrenci karar verme sürecinde daha sağlıklı kararlar alacaktır. Bu çalışmayı yapmak bu noktada alanda çalışan psikolojik danışmanlara, öğretmenlere faydalı olacaktır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesi öğrenciye ve aileye verilecek rehberlik hizmeti açısından önem taşımaktadır.

Kariyer karar verme güçlüğünü etkileyen pek çok değişken vardır. Kişinin kullanmış olduğu karar verme stratejisi, yakınlarından gördüğü sosyal destek, sahip olduğu mantıkdışı inançlar kariyer karar verme güçlüğü üzerinde etkilidir (Orhan-Aydın ve Ültanır, 2011; Öztemel, 2013 ve Bacanlı, 2012). Orhan-Aydın ve Ültanır'ın (2011) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile mantıklı-sistematiik karar verme stratejileri arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Öztemel'in (2013) yapmış olduğu araştırmada lise öğrencilerinin ailesinden ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığı bulunmuştur. Bacanlı'nın (2012) yaptığı araştırmada meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların dışsal kontrol alt boyutunun karar verme güçlüklerinin en anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Kariyer karar verme güçlüğü ile ilişkili değişkenlerden biri de bir kişilik özelliği olan denetim odağıdır (Lease, 2004). Denetim odağı, kişinin yaşadığı olayların sonucunu kendisinin ya da başka faktörlerin etkilediğine inanmasıdır. Kişi yaşadıklarından kendini sorumlu tutuyor, başarı ya da başarısızlığın kendi elinde olduğunu düşünüyorsa içten denetimli, yaşadıklarında başka faktörlerin örneğin

ailesinin, çevresinin, şansının vb. etkili olduğunu düşünüyor, başarı ya da başarısızlığını kendisi dışında başka sebeplere bağlıyorsa dıştan denetimlidir. İçten denetimli kişiler verdikleri kararların sorumluluğunu üstlenirler. Doğru ve etkili karar vermek için çaba sarf ederler. Dıştan denetimli kişiler ise kararları üzerinde başka faktörlerin etkili olduğunu düşündükleri için çoğu zaman karar vermek için çaba göstermezler. Bu nedenle içten denetimli öğrenciler karar verme sürecinde daha az güçlüklerle, dıştan denetimli öğrenciler ise daha fazla güçlüklerle karşılaşacaklardır (Selcen, 2009). Yapılan araştırmalar dış denetim odağı ile kariyer karar verme güçlüğü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, dıştan denetimli öğrencilerin daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadıklarını göstermektedir (Lease, 2004). Mesleki olgunluk düzeyi de öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde yaşadıkları güçlükleri etkilediği için denetim odaklarına göre mesleki olgunluk arasındaki ilişkinin betimlenmesi faydalı olacaktır. Denetim odağı ve mesleki olgunluk arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada Sahranç (2000), lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki bulmuştur. Öğrencilerin verecekleri kararlarda sahip oldukları denetim odakları önemli bir faktördür. Bu nedenle araştırmada denetim odağının incelenmesi önemli görülmüştür. Kişinin içten veya dıştan denetimli olmasının kariyer karar verme süreci üzerindeki etkisinin incelenmesi öğrencilere verilecek mesleki rehberlik faaliyetleri için faydalı olacaktır. Bu doğrultuda psikolojik danışmanlar öğrencilerin denetim odağına göre bağımsız karar verebilme, kendini tanıma ve bu doğrultuda ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun meslek, alan seçimi konularında öğrencilere yardımcı olabilirler.

Denetim odakları farklı öğrencilerin kariyer kararı verirken güçlüklerle karşılaşp karşılaşmadıklarının ve bu güçlükler üzerinde mesleki olgunluk düzeylerinin rolü olup olmadığının bilinmesi onlara verilecek mesleki rehberlik hizmeti açısından yol gösterici olacaktır. Psikolojik danışmanlar öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini belirleyici çalışmalar yaparak mesleki olgunluk düzeyi düşük öğrencilerin farkındalıklarını artırıcı faaliyetler yapabilirler.

Denetim odağının kariyer karar verme güçlüklerini etkileyeceği ve mesleki olgunluğun da kariyer karar verme sürecinde önemli bir faktör olduğu düşünülerek bu üç kavram beraber ele alınacaktır. Literatür incelendiğinde kariyer karar verme güçlükleri, denetim odağı ve mesleki olgunluk kavramları ile ilgili araştırmalar olduğu halde bu üç kavramın beraber incelendiği araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmayı yapmak önemli görülmüştür.

Bu araştırmanın sonuçlarının kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili uygulamalı çalışmalara yönelik bilgi sağlayacağı düşünülmektedir. Alanda çalışan psikolojik danışmanların öğrencilerin kariyer kararı verirken yaşadıkları güçlükleri etkileyen değişkenleri, mesleki olgunluğun kişinin kariyer karar verme sürecine etkisini ve kişinin sahip olduğu denetim odağının önemini göz önünde bulundurmaları etkili olacaktır.

1.4. Sayıtlılar

1. Araştırmaya katılan öğrenciler ölçekteki maddeleri içtenlikle cevaplandırmışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğrenim gören, Adana ili merkez ilçesinde bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anadolu liselerine devam eden öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırmadan elde edilen veriler Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği, Denetim Odağı Ölçeği ve Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırmada geçen temel kavramların tanımları şu şekildedir:

Kariyer Karar Verme Güçlüğü: Kişinin ideal kariyer karar verme sürecinden uzaklaşmasıdır (Gati, Krausz ve Osipow, 1996).

Denetim Odağı: Bireylerin davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ya da kendileri dışındaki güçlerin kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir (Dağ, 1992).

İçten Denetim Odağı: Kişinin davranışı neticesinde pekiştireç elde etmesini kendi kontrolüne bağlamasıdır (Dağ, 2002).

Dıştan Denetim Odağı: Kişinin davranışı neticesinde pekiştireç elde etmesini kendisi dışındaki güçlerin kontrolüne bağlamasıdır (Dağ, 2002).

Mesleki Olgunluk: Kişinin içinde bulunduğu kariyer gelişim dönemlerine ait gelişimsel görevleri yerine getirmeye hazır olmasıdır (Yeşilyaprak, 2012).

BÖLÜM II

KURAMSAL YAPI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Mesleki Olgunluk

Meslek gelişimi sürecini açıklamak için pek çok kuram geliştirilmiştir. Ginzberg, Ginsburg, Herna ve Axelrad (1951), meslek seçiminin bir gelişim süreci içerisinde ortaya çıktığı fikrini benimsemişlerdir (Yeşilyaprak, 2012).

Gelişimsel olarak ele alınan bu kuramın üç unsuru vardır. Bu unsurlardan ilki süreçtir. Meslek seçiminin yirmili yaşlara kadar devam eden bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Ginzberg'e göre bu süreç üç dönemden oluşmaktadır. Bu sürecin ilk basamağı fantezi (hayal) dönemdir. Fantezi dönem 7-12 yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar olmak istedikleri meslekleri hayal ederler ve bunu oyunlar aracılığı ile canlandırırlar. Sürecin ikinci basamağı deneme dönemidir. Deneme dönemi 13-18 yaş arasını kapsamaktadır. Deneme dönemindeki çocukların ilgi, yetenek ve değerlerine yönelik farkındalıkları artar ve iş yaşamı ile ilgili bilgi edinirler (Dölek, 2008, s.101). Dönem sonunda ise meslek tercihlerini oluştururlar. İlgi basamağında bulunan çocuk hoşlanıp hoşlanmadığı şeyleri fark etmeye başlar. Tercihleri ile ilgileri arasında ilişki kurmaya çalışır. Fantezi dönemden farklı olarak ilgilendikleri aktivitelere yönelirler. Bu basamaktaki çocukların ilgilerini fark etmelerini sağlayacak etkinlikler yapılabilir. Yetenek basamağında bulunan çocuk daha iyi yapabildiği şeyleri yani yeteneklerini fark etmeye başlar. Meslek seçimi sadece ilgilerle sınırlı değildir. Bu dönemdeki çocuklar yeteneklerin önemli olduğunu kavrarlar. Değer basamağında bulunan bireyler kendileri için önemli olan şeyleri yani değerlerini fark etmeye başlar. Topluma faydalı olma düşüncesi oluşmaya ve yaşamdan beklentileri meslek seçimleri üzerinde etkili olmaya başlar. Geçiş basamağında bulunan birey gerçekçi bir meslek seçimi yapması gerektiğini fark eder. Mesleklerin gerektirdiği nitelikleri, çalışma hayatı gibi faktörleri incelemeye başlar (Şahin, 2007; Yeşilyaprak, 2012). Sürecin üçüncü ve son basamağı gerçekçi dönemdir. Gerçekçi dönem 19-22 yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönem araştırma, billurlaşma ve belirleme basamaklarından oluşmaktadır. Araştırma basamağındaki kişi üniversiteye girer ve kariyer hedefleri daralmıştır. Kişi meslek seçiminin farkındadır, bundan dolayı meslekler, mesleklerin kazanç düzeyi ile ilgili araştırma yapmaya devam eder. Billurlaşma basamağındaki kişinin seçimi netlik

kazanır ve bir tercihte bulunur. Belirleme basamağındaki birey ise o meslek ile ilgili uygulamalara, kendini geliştirmeye devam eder (Sürücü, 2005).

Ginzberg ve arkadaşlarına göre kariyer karar verme sürecinde bireysel farklılıklar söz konusu olabilir. Bu kuramın ikinci unsuru geri dönülmezliktir. Geri dönülmezlik bireyin verdiği karardan vazgeçmek istememesidir. Çünkü bir meslek seçiminden vazgeçildiğinde tekrar yeni bir eğitim süreci gereklidir. Evlilik, hata yaptığını görmek istememe, eğitim için gerekli maddi kaynaklar, zaman kaybı gibi nedenler kişinin kararından geri dönmesini engelleyebilir. Ginzberg ve arkadaşları 1970’li yıllarda geri dönülmezlikle ilgili fikrini değiştirmiştir. Daha sonraları bireyin meslek ve kariyer seçimi ile ilgili ciddi değişiklikler yapabileceğini ancak bunun risklerini kendisinin kabul etmesi gerektiğini söylemiştir. Bu kuramın diğer bir unsuru uzlaşmadır. Bireyin var olan olanakları ile kendi istekleri arasındaki uzlaşma ile ilgilidir. Kişinin olasılıklar dahilinde ilgi, yetenek ve değerlerine uygun olan mesleği seçmesini ifade etmektedir (Yeşilyaprak, 2012).

Meslek seçiminin bir gelişim süreci içerisinde ortaya çıktığı fikrini benimseyen başka bir kuramcı ise Super’dir. Super Ginzberg’in kuramında bazı eksiklikler olduğunu görmüştür. Ginzberg’in kuramında belirttiği meslek kararını verme sürecinin yirmili yaşlarda sona erdiği fikrine karşı çıkmıştır (Yeşilyaprak, 2012). Super, meslek seçiminin belirli bir zamana bağlı olmadığı fikrini savunmuştur (Kuzgun, 2014). Super Ginzberg’den farklı olarak kariyer gelişimini yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele almıştır. Super’e göre bireylerin ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri, değerleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar neticesinde kişiler birçok mesleğe sahip olabilirler (Özyürek, 2013, s.205). Kişinin benlik kavramı zaman içinde değiştiği için kişilerin meslek tercihleri de zaman içerisinde değişiklik gösterebilir. Bu değişimler büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme, çöküş olmak üzere beş kariyer dönemi içerisinde gerçekleşmektedir (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Super kuramında benlik kavramı, yaşam boyu ve yaşam alanı kavramlarına yer vermiştir.

- a-) Yaşam Boyu: Super’e göre kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Kariyer gelişim süreci beş dönemden oluşur ve bu dönemlerde kişinin yerine getirmesi gereken gelişim görevleri vardır (Dölek, 2008, s.102,103). Super’e göre; büyüme dönemindeki çocuklar merak duygusu ile mesleki rolleri oyunlar aracılığı ile uygularlar. Daha sonraları çevrelerini,

ilgi ve yeteneklerini keşfetmeye başlarlar. Bu dönem boyunca çocuklar karar verme becerilerinin önemini anlar. Keşfetme dönemindeki kişilerin kendileri ve meslekler hakkındaki farkındalıkları artmış ve geleceklerini planlamaya başlamışlardır. Bu dönem kişinin meslek seçimini belirginleştirmesini, bir mesleğe karar vermesini ve o meslekle ilgili eğitim almasını içermektedir. Yerleşme dönemindeki birey mesleğinde karar kılar. Meslek seçiminin doğru bir karar olduğunu düşünüyorsa mesleğinde ilerlemeye çalışır. Bu dönemde kişi mesleği doğrultusunda kendini geliştirir. Sürdürme dönemindeki birey, mesleğinde kendini geliştirmeye devam eder ya da meslek alanını değiştirir. Geri çekilme dönemindeki bireyin ise mesleki aktivitelere ilgisi azalmaya başlar. Mesleki planların yerini emeklilik planları alır. Bu dönemde birey emekli olur (Niles ve Bowlsbey, 2013).

- b-) Yaşam Alanı: Super, insanların hayatları boyunca çeşitli roller oynadığını belirtir (Niles ve Bowlsbey, 2013). Bu roller ev, toplum, okul ve işte sergilenmektedir. İnsanların oynadığı roller çocuk rolü, öğrenci rolü, çalışan rolü, vatandaşlık rolü, eş rolü, ebeveyn rolü, emeklilik rolü, ev işleri, boş zamandır. Bu roller birbiri ile etkileşim halindedir (Dölek, 2008; Özyürek, 2013). Çocuk rolü yaşamda oynanan ilk roldür. Genellikle yaşamın ilk altı yılında oynanır ve zaman geçtikçe bu rolün yerini diğer roller almaya başlar.

Kişinin farklı yaşam dönemlerinde oynadığı rollerin önemi değişmektedir. Bu sebeple bu roller için gösterilen çaba herkes için farklıdır. Örneğin bir lise öğrencisi için ev işleri çok önemli bir rol değilken öğrenci rolü çok önemli bir yere sahiptir. Edinilen rollerin oynanma sırası da kişiden kişiye değişebilir. Bazı kişiler eş ve ebeveynlik rolünü çalışan rolünden önce edinebilir. Ayrıca Super'e göre farklı rolleri edinmek kişinin yaşamından doyum almasını, yaşamının zenginleşmesini etkilemektedir (Ünsal, 2014, s.309,310).

Bireyler hayatları boyunca yeni roller edinebilir ya da bazı rollerini terk edebilir. Bunda yaşın ilerlemesi, sağlık koşulları, ölüm, ekonomik koşulların değişimi gibi faktörler etkili olabilir (Kuzgun, 2014).

- c-) Benlik Kavramı: Kişinin özelliklerini, değerlerini, ilgilerini kendi gözüyle görmesidir. Yani kişinin kendini algılama biçimidir. Benlik kavramı

yaşamımız boyunca oluşur ve kişinin çevresi ile etkileşimi, yaşadığı deneyimler benlik kavramının oluşmasında etkilidir (Niles ve Bowlsbey, 2013; Erdoğan, 2003). Super'e göre kariyer kararı çevresel faktörler ile benlik kavramının bir sentezidir (Erdoğan, 2003, s.55). Kişinin benlik kavramı meslek seçimini etkiler. Kişi kendi kişisel özellikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikleri karşılaştırarak benliğine uygun bir meslek seçmeye çalışır.

Mesleki olgunluk kavramı ilk kez Super tarafından kullanılmıştır. Mesleki olgunluk, mesleki gelişimin ne derece olduğu ile ilgili bir kavramdır. Mesleki olgunluğun derecesi kişinin gözlenen mesleki davranışları ile yaş itibarı ile göstermesi beklenen davranışları karşılaştırılarak belirlenir (Kuzgun, 2014). Yeşilyaprak'a (2012) göre mesleki olgunluk, kişinin içinde bulunduğu kariyer gelişim dönemlerine ait gelişimsel görevleri yerine getirmeye hazır olmasıdır. Mesleki olgunluk, mesleki gelişim görevleri ile başa çıkabilmek anlamına gelmektedir. Ayrıca kişinin kariyer kararını vermesi için gerekli hazır bulunuşluğa sahip olmasıdır (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Mubiana (2011), mesleki olgunluğa sahip olmak kariyer karar verme sürecinde bulunan lise öğrencileri için önemli ve kritiktir. Kişinin yetersiz ya da başarısız kariyer kararı vermesine yol açabilir. Bireyin her bir kariyer dönemindeki görevlerle baş edebilmesi mesleki olgunluğuna bağlıdır. Mesleki olgunluk, kariyer gelişiminin bir göstergesidir. Kişinin gelişim görevlerini yerine getirip getirememesi ile ilgilidir. Burada bahsedilen mesleki gelişim görevleri meslekler hakkında doğru bilgi sahibi olmayı, mesleklere karşı olum tutum geliştirmeyi, doğru meslek tercihi yapmayı ve gerçekçi, olumlu bir benlik kavramı geliştirmeyi içerir (Kuzgun, 2014).

Bireyin yeterli mesleki olgunluğa sahip olması, kendi kişisel özellikleri ve meslekler hakkında bilgi sahibi olması, bu doğrultuda bir meslek kararı vermesi ve bu kararı gerçekleştirmek için gerekli adımları atmasına bağlıdır (Dölek, 2008, s.111).

Lise öğrencilerinden gelişimsel görev olarak kendi kişisel özelliklerini tanıması, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi beklenir. Kişinin mesleki olgunluğa sahip olup olmaması kariyer karar verme sürecini nasıl geçireceğini etkiler. Örneğin bir lise öğrencisi ilgi, yetenek ve değerlerinin farkında ve meslek seçimine karar verip bununla ilgili plan yapıyor ise bu öğrencinin mesleki olgunluğa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Mesleki olgunluğa sahip bir birey de karar verme sürecini daha sağlıklı geçirecektir.

Mesleki Olgunluğun Boyutları : (Kırdök, 2010)

1. Meslek Seçimine Planlı Yöneliş : Bireyin meslek seçeceğinin farkında olması ve bir karar vermesi gerektiğini kabullenmesini ifade eder. Bu boyut şu davranışları kapsamaktadır :

- a) Seçme/tercih konusu ile ilgilenme
- b) Bu amaçla çeşitli kaynaklardan yararlanma

2. Mesleki Bilgilerin Belirginleşmesi ve Planlama Yapma : Meslek seçiminin güvenilir bilgilere ve planların gerçekliğe dayanmasını ifade eder. Şu davranışları içermektedir :

- a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama
- b) Tercih edilen mesleğe hazırlanma ve girişi daha özgül olarak planlama
- c) Planlama faaliyetlerini genişletme ve eyleme koyma

3. Meslek Tercihlerinin Tutarlılığı : Kişinin meslek tercihini belirli alanlar üzerinde yapmasıdır. Örneğin sağlık alanında bir meslek tercih etmeyi planlamak. Bu boyut şu davranışları kapsamaktadır :

- a) Alanlar açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı
- b) Düzeyler açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı
- c) Alanlar ve düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı

4. Özelliklerin Billurlaşması : Meslek seçimine uygun ilgi ve yeteneklerin belirginleşmesidir. Bu boyut şu davranışları kapsamaktadır :

- a) Ölçülen ilgilerin kristalleşme derecesi
- b) İlgi olgunluğu (ilgilerinde tutarlılık)
- c) Çalışma/iş yapmaya karşı güdülenme
- d) İş değerlerinin belirginleşme derecesi
- e) Çalışma ve işin insan yaşamında sağladığı ekonomik, sosyal ve psikolojik doyumları kabul etme (kavrama)
- f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi (üstlenme)
- g) Meslek seçiminde bağımsızlık

5. Meslek Tercihlerinde Akılcılık : Bireyin mesleklerin nitelikleri ile kendi özelliklerini mantıklı olarak değerlendirmesini ifade eder. Bu boyut şu davranışları kapsamaktadır :

- a) Yetenek ve tercihler arasında uyuma

- b) Ölçülen ilgiler ile tercihler arasında uyuşma
- c) Yetenek düzeyi, ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasında uyuşma
- d) Tercihlerin sosyo-ekonomik açıdan erişilebilirliği (koşullarına uygunluğu)

İlgi, yetenek ve beklentilerine uygun bir meslek seçmesi beklenen lise öğrencilerinin bazıları mesleki olgunluğa sahip olurken bazı öğrenciler ise henüz mesleki olgunluğa ulaşamamış olabilir. Mesleki olgunluğu etkileyen pek çok etken bulunmaktadır (Gülbahçe, 2007). Bireyin kişilik özellikleri, aile, toplum, sosyo ekonomik koşullar gibi çevresel faktörler mesleki olgunluğu etkilemektedir (Yeşilyaprak, 1993). Kişinin içten ya da dıştan denetim odaklı olması mesleki olgunluk düzeyi ile ilişkilidir (Çakar ve Kulaksızoğlu, 1997; Dhillon ve Kaur, 2005). Çakar ve Kulaksızoğlu'nun (1997) yaptığı çalışmada mesleki olgunluk düzeyinin içten denetimli öğrencilerde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dhillon ve Kaur'ın (2005) yaptığı çalışmada mesleki olgunluk denetim odağı ile ilişkili bulunmuştur.

Mesleki olgunluk düzeyi ile karar verme stratejileri arasında ilişki bulunmaktadır (Orhan-Aydın, 2011; Akıntuğ ve Birol, 2011). Orhan-Aydın'ın (2011) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin karar verme stratejilerinin mesleki olgunluk düzeyini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Akıntuğ ve Birol'ün (2011) yaptığı çalışmada da mesleki olgunluk düzeyinin karar verme stratejileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan lise öğrencilerinin daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek, anne baba tutumu ve ailenin eğitim düzeyi mesleki olgunluğu etkilemektedir (Sürücü, 2005; Sekmenli, 2000). Sürücü'nün (2005) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğin mesleki olgunluk düzeyini etkilediği bulunmuştur. Sekmenli'nin (2000) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyinin artmasının mesleki olgunluk düzeyini artırdığı görülmüştür. Ayrıca anne babanın eğitim düzeyinin ve anne baba tutumunun mesleki olgunlukla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Park'ın (2015) yaptığı çalışmada kariyer kararsızlığına sahip olmanın mesleki olgunluğu olumsuz etkilediği görülmüştür. Lee ve Lee'ye (2013) göre mesleki olgunluğu kariyer karar verme öz yeterliliği etkilemektedir. Ayrıca mesleki olgunluk akademik motivasyon ile de ilişkilidir (Flouri ve Buchanan, 2002).

Mesleki olgunluk kavramı kariyer planlaması ve kariyer kararının uygulanmasını içermektedir. Mesleki olgunluğu yüksek bireyler ilgi ve yeteneklerine uygun meslek seçmeye hazırdır ve bu konuda kendilerini yeterli hissederler. Mesleki olgunluğu düşük bireyler ise henüz meslek seçmeye hazır değildirler. Kariyer kararlarını vermeyi erteleyebilirler ya da bu konuda güçlük yaşayabilirler. Kendilerini yetersiz hissedebilirler (Yeşilyaprak, 2012).

2.2. Denetim Odağı

Denetim odağı kavramı ilk defa Rotter tarafından kullanılan Sosyal Öğrenme Kuramına dayanmaktadır (Alisinanoğlu, 2003). Rotter'a göre bir davranışın ortaya çıkması kişinin o davranıştan sonra bir pekiştireç elde etmesine bağlıdır. Bu durum kişiden kişiye değişmektedir. Çünkü her kişi davranışlarından sonra elde edeceği pekiştireçleri farklı şekilde anlar ve yorumlar. Bazı insanlara göre pekiştireç elde etmek kendi davranışlarına, bazı insanlara göre ise kendisi dışındaki faktörlere bağlıdır. Rotter'a göre kişi hayatındaki olayları etkileyebilme gücüne sahiptir. Kişinin davranışının sonucunda ne olacağına dair beklentileri vardır. Bu beklentiler, kişinin ödül veya ceza ile karşılaşmasının kendisi dışındaki güce, başka insanlara bağlı olduğu ya da ödül veya ceza ile karşılaşmasının kendi davranışlarına bağlı olduğu şeklindedir. Ödül veya cezaları kişinin kendisi dışındaki faktörlerin ya da kendisinin belirlemesi denetim odağı kavramına işaret etmektedir. Birey davranışlarının denetim kaynağını ya kendisine ya da başka faktörlere bağlı olarak görmektedir. Bu noktada içten ya da dıştan denetim odağı kavramları ortaya çıkmaktadır. İçten denetim odağı, kişinin yaşadığı olayların kendi davranışlarının sonucunda ortaya çıktığı ile; dıştan denetim odağı ise kişinin yaşadığı olayların kendi sorumluluğu dışında gelişen etkenlerin sonucunda ortaya çıktığı ile ilgili bir kavramdır (Kuzgun ve Deryakulu, 2017). Denetim odağı kavramı kişinin yaşadığı olayları kendi yeteneğine, sorumluluğuna ya da başka sebeplere, şansa, kadere bağlama eğilimi ile ilgilidir. Denetim odağı, bireylerin davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ya da kendileri dışındaki güçlerin kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir (Dağ, 1991). Kişinin yaşadıklarını kendisinin ne kadar kontrol edebildiği ile ilgili bir kavramdır. Kişinin yaşamı üzerinde etkisinin olup olmadığını düşünme biçimi denetim odağını belirlemektedir. Bazı kişiler yaşamlarında karşılaştıkları olaylar üzerinde kendilerinin daha etkili olduğunu, bazı kişiler ise kendi etkilerinden daha çok başka faktörlerin etkisinin olduğunu düşünürler.

Denetim odağı kişilerin bu gibi düşünme biçimleri ile ilgilidir (Selcen, 2009). Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi kontrollerinde olduğu inancını taşıyan bireyler içten denetimli, daha çok kendileri dışındaki güçlerin kontrollerinde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dıştan denetimli olarak adlandırılabilir. İçten denetimli olan bireyler yaşamlarında kendi kontrollerinin etkisi olduğuna, dıştan denetimli olan bireyler yaşamlarında kendilerinin dışında başka faktörlerin olduğuna inanırlar. Ancak Rotter'a göre denetim odağını kesin bir biçimde içten ya da dıştan denetimli olarak sınıflandırmak yanlıştır. Bireyler içten ya da dıştan denetim odağı arasında bir noktada bulunabilirler (Korkmaz, 2017).

Denetim odağı kavramı pek çok davranışı etkilemektedir. Davranışların sonuçlarını açıklamada denetim odağının önemli bir rolü vardır. Rotter'a göre denetim odağı bireyin öğrenme performansı üzerinde etkilidir. Kişinin denetim odağına göre motivasyonu, başarı beklentisi değişmektedir. İçten denetim odaklı bireylere göre başarmak, yetenek, öz yeterlilik ve çaba ile mümkündür. İçten denetimli birey başarılı olmak için çaba gösterir. Bireyde bu özellikler olduğu takdirde başarı elde edilecektir. Çünkü başarılı ya da başarısız olmak içten denetim odaklı kişilerin kendi sorumluluğundadır. Dıştan denetim odaklı bireylere göre ise başarmak, yetenek, öz yeterlilik, çabadan çok tesadüf, şans, diğer insanlar, çevre gibi faktörler ile ilişkilidir. Başarılı ya da başarısız olmak dıştan denetim odaklı kişilerin kendi sorumluluğunda değildir. Başarılı ya da başarısız olmayı şanslı ya da şanssız olmaları ile ilişkilendirirler (Selcen, 2009).

Weiner'a göre bireyin kendini başarılı ya da başarısız olarak değerlendirmesi üç faktörle açıklanabilir:

1. Başarılı ya da başarısız olma nedenini kendinde ya da kendisi dışında araması
2. Başarılı ya da başarısız olma nedeninin değişebilir ya da durağan olması
3. Başarılı ya da başarısız olma nedeninin denetlenebilmesi ya da denetlenememesi

Bu sebeple kişiler başarı ya da başarısızlıklarını şans, yetenek, tesadüf, çaba gibi faktörlere bağlarlar. Örneğin başarı ya da başarısızlığını gösterdiği çaba ile açıklayan bireyler daha içten denetimlidir ve başarı ya da başarısızlığı denetlenebilir değişkenlere atfetmektedirler. Başarı ya da başarısızlıklarını şansa bağlayan bireyler daha dıştan

denetimlidir ve başarı ya da başarısızlığı denetlenemeyen değişkenlere atfetmektedirler. Başarı ya da başarısızlığı içten ve denetlenebilir değişkenler ile açıklayan bireyler başarılı olurlar ve bu öğrencilerin motivasyonları daha yüksektir. Ancak içten denetimli bireyler başarısızlıklarını denetlenemeyen faktörlere bağlarsa motivasyonları düşecektir. Başarısının kendi kendi sorumluluğunda olduğuna inanan bir kişi yeteneğinin olmadığını düşünüyorsa bu durum kişinin motivasyonunun düşmesine neden olacaktır ve giderek gösterdiği çaba azalacaktır (Kuzgun ve Deryakulu, 2017).

Denetim odağı aynı zamanda akademik başarıyı etkilemektedir. Yapılan araştırmalar içten denetim odağı ile akademik başarı arasında yüksek düzeyde ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu, dıştan denetim odağı ile akademik başarı arasında yüksek düzeyde ve negatif yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca sınıf düzeyi ve yaşa göre bu ilişkinin düzeyi değişmektedir. Sınıf düzeyi yükseldikçe ve yaş ilerledikçe denetim odağı ile akademik başarı arasındaki ilişkinin düzeyi düşmektedir. Bu durum yaş ilerledikçe kişide çeşitli değişimler meydana gelmesine ve ruhsal durumunun daha karmaşık olmasına bağlanabilir (Kuzgun ve Deryakulu, 2017).

2.2.1. İçten Denetim Odaklı Bireylerin Özellikleri

İçten denetimli bir ergen, kararlarında kendisinin etkili olduğunun farkındadır ve kararlarının sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. Başarılı veya başarısız olmanın nedenlerini kendilerinde ararlar. Başarılı olmak için çaba sarf ederler ve dıştan denetimli bireylere göre daha yüksek performans sergilerler (Selcen, 2009). Çoban ve Hamamcı (2006), içten denetimli bireylerin daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları, daha az kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir. Bir başka çalışmada ise, orta ve geç ergenlik dönemindeki bireylerin küçük yaştakilere göre daha içten denetimli oldukları ve bunun uyumlu karar verme tarzı kullanmalarında etkili olduğu bulunmuştur (Mann, Hormoni ve Power, 1989).

İçten denetimli bireyler duygularının farkındadır ve kendilerini kontrol etme becerileri gelişmiştir. İçten denetimli birey kendini kontrol edebilir, başkasının onları yönetmesi gerekmez. Motivasyonları dıştan denetimli bireylere göre daha yüksektir. Sosyal ortamlarda etkili iletişim kurarlar ve kendilerini bağımsız olarak algırlar. Bu nedenle daha az konformist davranırlar. İçten denetimli kişilerin öz yeterlilikleri yüksektir ve gelişime açıklardır (Kuzgun ve Deryakulu, 2017; Selcen, 2009).

Akademik başarı ve denetim odağı düzeyi arasında ilişkiye bakıldığında, içten denetim ile akademik başarı arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir (Yeşilyaprak, 2004).

İçten denetimli kişilerin benlik saygıları daha yüksektir. Çünkü içten denetimli bireyler yaşamlarını kendileri kontrol ederler ve hayatlarında bir şeyleri değiştirme konusunda kendilerine güvenirler. Kendilerine saygı duyarlar. İçten denetimli kişiler daha başarılı ve daha girişimcilerdir (Yeşilyaprak, 1993).

İçten denetimli öğrenciler öğrenme sürecinde kendi plan ve programı ile daha başarılı olmaktadır. Ayrıca tümevarım öğretim metodu ile daha iyi öğrenirler (Kuzgun ve Deryakulu, 2017).

2.2.2. Dıştan Denetim Odaklı Bireylerin Özellikleri

Dıştan denetimli bir ergen şans, kader ya da diğer insanların kendi yaşantısını kontrol ettiğine inandığı için karar vermeyi bile düşünmeyebilir (Gordon, 1996'dan Akt. Candangil ve Ceyhan, 2006). Başarı veya başarısızlığın kendilerinin dışındaki faktörlere bağlı olduğunu, bu yüzden olayların sonuçlarını değiştirmenin kendi ellerinde olmadığını düşünürler. Diğer kişilerin başarılı olmalarını ise onların şanslı olmasına veya yaptıkları işin kolay olmasına bağlarlar (Gültekin, 2003; Selcen, 2009).

Dıştan denetimli bireyler duygularının çok fazla farkında değildirler ve kendilerini kontrol etme becerileri çok fazla gelişmemiştir. Dıştan denetimli kişilerin öz yeterlilikleri düşüktür. Sosyal ortamlarda daha konformist davranışlar sergilerler (Kuzgun ve Deryakulu, 2017).

Dıştan denetimli olmak ile akademik başarı arasında olumsuz bir ilişki olduğu görülmektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Dıştan denetimli kişilerin benlik saygıları daha düşüktür. Çünkü dıştan denetimli bireyler yaşamlarında başkalarının rolü olduğunu düşünürler ve hayatlarında bir şeyleri değiştirme konusunda kendilerine güvenleri zayıftır. Dıştan denetimli kişiler olayları kontrolleri altına alamayacaklarına inandıkları için daha şüpheli yaklaşırlar ve daha uyumsuz davranışlar gösterirler (Yeşilyaprak, 1993).

Dıştan denetimli öğrenciler öğrenme sürecinde öğretmenlerinin rehberliğine daha çok ihtiyaç duyarlar ve bu şekilde daha başarılı olabilirler. Ayrıca tümdengelim öğretim metodu ile daha iyi öğrenirler (Kuzgun ve Deryakulu, 2017).

Sonuç olarak içten denetim odaklı ve dıştan denetim odaklı bireylerin özelliklerini karşılaştırdığımızda içten denetim odaklı bireyler dıştan denetim odaklı bireylere göre ;

- Daha başarılıdırlar.
- Benlik saygıları daha yüksektir.
- Daha bağımsız ve mantıklı karar verme becerisine sahiptirler.
- Sosyal yaşamda daha uyumlu davranış sergilerler.
- Psikolojik sağlamlıkları daha yüksektir.
- Sorumluluk almaya daha yatkınlardır.
- Daha girişimcilerdir.

Genel olarak içten denetim odaklı kişiler daha olumlu kişilik özelliğine sahip olurken dıştan denetim odaklı kişiler daha olumsuz kişilik özelliğine sahiptir (Dönmez, 1985).

2.2.3. Denetim Odağını Etkileyen Faktörler

Çocukların kişiliğinin gelişiminde ailenin rolü büyüktür. Çocuklar anne ve babalarının davranışlarını model alırlar. Çocukların yetiştiği aile ortamı denetim odağının belirleyicisidir. Demokratik aile ortamında çocukların da fikri alınır ve fikirlerine saygı gösterilir. Çocuklar düşüncelerini rahatlıkla ifade ederler. Çocuğa ayrı bir birey olduğu hissettirilir. Demokratik bir ortamda yetişen çocuk daha bağımsız olacağından ve kendilerine olan saygıları daha yüksek olduğundan çocuklarda içten denetim odağı artacaktır (Dönmez, 1985).

Annenin öğrenim düzeyi ile çocukların sahip olduğu denetim odağı arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur (Alisinanoğlu, 2003). Yapılan araştırma sonucuna göre annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuklardaki içten denetim odağı artmaktadır.

Annenin çocuğa olan tutumu ile çocuğun sahip olduğu denetim odağı arasında bir ilişki bulunmaktadır. Koruyucu tutuma sahip bir anne, çocuğun bağımsızlığına, sorumluluk almasına, kendine güvenmesine olanak tanımayacağından bu tutum çocuğun dıştan denetimli olmasına neden olacaktır (Alisinanoğlu, 2003).

Kuzgun ve Deryakulu (2017), öğrencilerin denetim odakları üzerinde öğretmenlerinin rolü vardır. Öğretmenlerin denetim odakları öğrencilerinin denetim

odaklarını şekillendirmektedir. Öğretmenlerin içten denetim odaklı olmaları öğrenciler açısından önemlidir.

Lease'in (2004) yapmış olduğu araştırmada dıştan denetimli kişilerin kariyer karar verme sürecinde daha fazla güçlük yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bacanlı (2012), meslek seçimini kendisi dışındaki güçlerin daha fazla etkilediğine ilişkin akılcı olmayan inançlara sahip olan bireyler karar verme güçlüklerini daha fazla yaşamaktadırlar. Kishor (1981) yaptığı çalışmada denetim odağı ile öğrencilerin benlik saygısı arasında bir ilişki olduğunu bulmuştur. Yapılan birçok araştırmada denetim odağı ile mesleki olgunluk kavramının ilişkili olduğu bulunmuştur (Çakar ve Kulaksızoğlu, 1997; Dhillon ve Kaur, 2005; Luzzo, 1994 ve Sahranç, 2000). Yapılan çalışmalara göre mesleki olgunluk düzeyinin yüksek olması içten denetimli olmak ile ilişkilidir. Günüşen ve Üstün'ün (2011) yaptıkları çalışmada denetim odağı ile problem çözme becerisi arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. April, Dharani ve Peters (2012) yaptıkları araştırmada denetim odağının öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Smidt, Kammermeyer, Roux, Theisen ve Weber'in (2017) öğretmenler ile yapmış oldukları çalışmada iç denetim odağına sahip öğretmenlerin kariyer başarılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aydın'ın (2014) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda da denetim odağı ile kariyer kararsızlığının ilişkili olduğunu bulmuştur. Araştırma bulgularına göre dış denetim odağı arttıkça kariyer kararsızlığı da artmaktadır. Akbağ, Sayiner ve Sözen (2005), denetim odağının depresyon düzeyi ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

2.3. Kariyer Karar Verme Güçlükleri

Gati, Krausz ve Osipow (1996), kariyer karar verme güçlüklerini kişinin ideal kariyer karar verme sürecinden uzaklaşması olarak tanımlamışlardır.

Gati ve arkadaşları (1996'dan akt., Öztemel, 2013) kariyer karar verme güçlüklerinin özelliklerini daha iyi anlayabilmek için ' Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi' olarak adlandırdıkları bir model geliştirmişlerdir. Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi üç ana yapıdan oluşmaktadır:

1. Hazırlık Eksikliği: Bireyin kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşmış olduğu güçlüklerdir. Bu güçlükler motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlardan kaynaklanmaktadır.

2. Bilgi Eksikliği: Bireyin kariyer karar verme sürecinde karşılaştığı bilgi yetersizliği ile ilgili güçlüklerdir. Bu güçlükler, karar verme süreci, benlik , meslekler ve ek bilgi toplama yolları hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.
3. Tutarsız Bilgi: Güvenilir olmayan bilgiler, içsel ve dışsal çatışmalardan kaynaklanan güçlüklerdir.

Bu taksonomide betimlenen etkenler bireyin kariyer karar verme sürecinin öncesinde ve karar verme sürecinde güçlüklerle karşılaşmasına sebep olmaktadır.

Yapılan araştırmalar lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecinde çeşitli güçlükler yaşadığını göstermektedir (Öztemel, 2013; Mutlu, 2011). Kariyer karar verme güçlüğü kişinin kendi özellikleri ile uyumsuz bir kariyer kararı vermesine yol açabilir (Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Kesici, Hamarta ve Arslan'a (2008) göre kişi ideal bir kariyer karar verme sürecinden sapmalar ile baş etme becerisi geliştirirse kariyer karar verme güçlükleri ile karşılaşmayacaktır.

Bazı kişiler birçok meslek alanında yüksek düzeyde performans sergilemektedir. Bazı kişiler ise farklı alanlarda benzer ve normal düzeyde yeteneklere sahip olabilirler. Bu alanların birinde karar kılmak kişinin çatışma yaşamasına sebep olacağından kişi kariyer kararını verme sürecinde güçlüklerle karşılaşabilir (Kuzgun, 2014).

Aydın (2014), kişisel özelliklerin farkında olmama, karar verme sürecini engelleyen faktörler, karar verme sürecinin kısıtlı olması, birden fazla meslek alanının tercih edilebilirliği kariyer karar verme güçlüklerini etkilemektedir.

Saka, Gati ve Kelly'ye (2008) göre kişiler kariyer karar verme sürecinde hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgidен kaynaklanan güçlükler dışında duygusal ve kişisel özellikler yönünden de güçlükler yaşamaktadır. Bu nedenle Saka ve ark. (2008) 'Duygusal ve Kişilikle İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlüğü' adında bir model geliştirmişlerdir. Bu modelin yapısını test etmek için Duygusal ve Kişilikle İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlüğü Ölçeği'ni oluşturmuşlardır. Türkiye'de ise Öztemel (2013) bu ölçeği lise öğrencilerine uyarlamıştır.

Kariyer karar verme güçlüğü ideal bir kariyer kararı verme sürecinden sapmaya neden olmaktadır. Bu kişinin kariyer kararı verememesini ya da yanlış bir karar vermesini etkileyecektir. Karar verme sürecinden önce ve süreç içerisinde bireyin sahip olduğu mantıkdışı düşünceler kişinin yanlış karar vermesine sebep olabilir. Bu nedenle kişinin mantıkdışı düşünceler yerine olumlu düşüncelere sahip olması gerekmektedir

(Kesici, 2007). Bacanlı'ya (2012) göre de meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar kariyer karar verme güçlüğü'nün önemli bir yordayıcısıdır.

Problem çözme ve karar verme becerisine sahip olmayan ergenler karar vermede daha çok güçlük yaşamaktadırlar. Ayrıca ergenin ailesinden, arkadaşlarından, çevresinden algıladıkları destek de karar verme sürecini etkilemektedir. Öztemel'e (2013) göre öğrencilerin öğretmenleri ve ailesinden algıladıkları sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüğü azalmaktadır. Çevresinden destek göremeyen ergen karar verirken daha çok güçlük yaşamaktadır.

Kişinin kişisel ve duygusal özellikleri kariyer karar verme güçlüğü yaşayıp yaşamayacağında etkilidir (Saka, Gati ve Kelly, 2008). Örneğin Chen ve Liew'e (2015) göre dışadönüklük, dürüstlük, zeki olma gibi kişisel özelliklere sahip olmanın kariyer karar verme güçlüğü ile ters yönde ilişkisi vardır. Bu gibi özelliklere sahip olan kişi kariyer karar verme güçlüğü'nü daha az yaşayacaktır. Ayrıca Mau'ya (2001) göre kültürel faktörler de kariyer karar verme güçlüğü'nü etkilemektedir.

Morgan ve Ness'in (2003) üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada kariyer karar verme güçlüğü ile kariyer karar verme öz yeterliliği arasında bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Kariyer karar verme öz yeterliliği ile kariyer karar verme güçlüğü arasında ters yönde bir ilişki vardır. Karar verme öz yeterliliği düştükçe kariyer karar verme güçlüğü artmaktadır. Ayrıca Morgan ve Ness (2003), bireyin sahip olduğu kimlik statüsünün de kariyer karar verme güçlüğü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dağınık kimlik statüsüne sahip olan bir kişi başarılı kimliğe sahip olan bir kişiye göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşamaktadır. Aynı sonucu Gökçe ve Traş (2017) de yaptıkları araştırma ile bulmuşlardır. Gökçe ve Traş'a (2017) göre sahip olunan kimlik statüsü kariyer karar verme güçlüğü'nün önemli bir yordayıcısıdır.

2.4. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

2.4.1. Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Sahranç (2000), lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği, denetim odağı ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili bulmuştur.

Sürücü (2005), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönlü

anlamalı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Hamamcı ve Çoban (2007), mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisini incelediği araştırmasında akılcı olmayan inançların mesleki olgunlukla ilişkisinin düşük ve anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, mesleki olgunluktan daha çok mesleki kararsızlıkla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saya, Kazak ve Doğan (2009), üniversite sınavına girmiş öğrencilerle yaptığı çalışmada kızların mesleki olgunluk düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, yaşa göre ise mesleki olgunluk düzeyinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ayrıca aile desteği yüksek olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri, aile desteği düşük düzeyde olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar (2010), üstün yetenekli öğrenciler ile gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin pozitif yönde ve orta düzeyde olduğu bulunmuştur.

Ürün (2010), lise öğrencileri ile yaptığı kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişki konulu araştırmasında lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkide, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulmuştur. Kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur. Ayrıca lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkide, sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır.

Akıntuğ ve Birol (2011), lise öğrencileri ile yaptığı mesleki olgunluk düzeyi ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Orhan-Aydın (2011), lise öğrencileri ile yaptığı mesleki olgunluk düzeyi ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı karar verme puan ortalamaları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Orhan ve Ültanır (2011), lise öğrencileri ile yaptıkları, mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri konulu araştırmalarında lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mantıklı-sistemik karar verme stratejileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kutlu (2012), genel ve anadolu lisesi öğrencileri ile gerçekleştirdiği, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini karşılaştırdığı araştırmasında genel ve anadolu lisesi öğrencileri arasında mesleki olgunluk düzeyleri açısından önemli bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin başarı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasında da pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Ulaş ve Yıldırım (2015), lise öğrencileri ile yaptığı, mesleki olgunluğun yordayıcıları ile ilgili araştırmasında kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Aile desteği, cinsiyet, öğretmen desteği ve arkadaş desteği değişkenlerinin mesleki olgunluğu anlamlı olarak yordadığı ancak sınıf düzeyi ve okul türü değişkenlerinin yordamadığı tespit edilmiştir.

Altuntaş, Atlı ve Kış (2016), bir meta analiz çalışması olarak yaptıkları çalışmaya Türkiye’de yapılan 23 araştırmayı dahil etmişlerdir. Araştırma mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet açısından etki büyüklüğünü tespit etmek amacı ile yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre kızların mesleki olgunluk düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Mesleki olgunluk ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir (Sahranç, 2000, Sürücü, 2005, Ürün, 2010, Akıntuğ ve Birol, 2011, Orhan-Aydın, 2011, Orhan ve Ültanır, 2011, Kutlu, 2012, Ulaş ve Yıldırım, 2015). Araştırmaların büyük çoğunluğu cinsiyete göre mesleki olgunluk düzeyini incelemiştir. Araştırmalar mesleki olgunluk düzeyinin kız öğrenciler lehine farklılaştığını göstermektedir. Kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Mesleki olgunluk ile araştırmamızın diğer bir değişkeni olan denetim odağı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar mevcuttur (Sahranç, 2000). Bunun yanında mesleki olgunluk ile kendine saygı, karar verme stratejileri, algılanan sosyal destek, akılcı olmayan inançlar gibi kavramlar araştırılmıştır (Ürün, 2010, Orhan-Aydın, 2011, Orhan ve Ültanır, 2011, Sürücü, 2005, Hamamcı ve Çoban, 2007). Ayrıca mesleki olgunluk ile ilgili üstün yetenekli öğrenciler ile de çalışma yapılmıştır (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010).

2.4.2. Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kornspan ve Etzel (2001), sporcu kolej öğrencileri ile yaptığı araştırmada psikolojik ve demografik özelliklerin mesleki olgunlukla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yaş, cinsiyet, ırk, kariyer öz yeterliliği, kariyer denetim odağı ve sporcu kimliğinin mesleki olgunlukla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Flouri ve Buchanan (2002), yaptığı araştırmasında kariyer baskısı ile mesleki olgunluk arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, kariyer becerisi ile mesleki olgunluk arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca akademik motivasyon, anne ve baba ile olan ilişki, kendine güven ile mesleki olgunluk arasında da bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Patton ve Creed (2002), lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği, öğrencilerin mesleki olgunluklarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Dhillon ve Kaur (2005), özel ve devlet liselerinde okuyan öğrenciler ile yaptığı çalışmada özel okulda okuyan öğrencilerin devlet okulunda okuyan öğrencilere göre mesleki olgunluklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca iç denetim odağı ile mesleki olgunluk arasında pozitif anlamlı bir ilişki, dış denetim odağı ile mesleki olgunluk arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mubiana (2011), psikoloji öğrencileri ile yaptığı çalışmada mesleki olgunluğu yaş ve sınıf düzeyinin etkilediğini; yaş ve sınıf düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluğun da arttığını bulmuştur. Ayrıca kariyer planlamasının ve kariyer kararı vermenin mesleki olgunluğun ayrılmaz bir parçası olduğu, mesleki olgunluğun kariyer karar verme sürecinde önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Lee ve Lee (2013), ortaokul ve lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada duygusal bağımsızlığa sahip olmanın ve kariyer karar verme öz yeterliliğinin mesleki olgunluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bulmuşlardır.

Lee (2001), 11.sınıf Koreli ve Amerikalı öğrenciler ile yaptığı çalışmada iki kültürde de cinsiyet farklılığına bakılmaksızın mesleki olgunluk düzeylerinin benzer olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Park (2015), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada kariyer kararsızlığı ile mesleki olgunluk arasında negatif bir ilişki, proaktif kişilik ile mesleki olgunluk arasında ise pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Araştırma sonucuna göre kariyer kararsızlığı mesleki olgunluğu olumsuz olarak etkilemektedir.

Choi ve Cho (2016), lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, aile yapılarının mesleki olgunluğu etkilediğini bulmuşlardır. Ebeveynler ile beraber yaşayan öğrencilerin ebeveynlerden biri ile yaşayan öğrencilere göre mesleki olgunlukları daha

yüksektir. Ayrıca öğrencilerin okula ve arkadaşlarına uyumlarının mesleki olgunluk üzerinde önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mabel ve Nagarenitha (2016), yaptıkları review çalışmada, araştırmaların çoğu mesleki olgunluğun kariyer kararsızlığı ve motivasyon eksikliği ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Kariyer kararsızlığı hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi kavramlarını içermektedir. Ayrıca kariyer karar vermede kararlılık, kariyer karar alma sürecine dahil olma, kariyer karar vermede bağımsızlık, kariyer karar verme yönelimi ve kariyer karar vermede uzlaşma kavramları ile de ilişkilidir.

Sivakumar ve Sridhar (2016), yaptıkları araştırma sonucunda, öğrencilerin mesleki olgunluklarının ortalamanın altında olduğunu, kariyer yetkinliklerinin çok düşük olduğunu, erkek ve kız öğrencilerin mesleki olgunluk ve kariyer yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını, köy ve şehirdeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk ve kariyer yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca öğrencilerin mesleki olgunluk ve kariyer yetkinlik düzeyleri arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Sharma ve Ahuja (2017), Hindistandaki özel ve devlet liselerinde okuyan öğrenciler ile yaptığı araştırmada özel liselerde okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri devlet okullarında okuyan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Mesleki olgunluk ile yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir (Patton ve Creed, 2002, Dhillon ve Kaur, 2005, Lee, 2001, Choi ve Cho, 2016, Sharma ve Ahuja, 2017). Özel ve devlet liselerinde okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini inceleyen araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca farklı kültürlerde mesleki olgunluk düzeyinin incelendiği çalışmaların da olduğu görülmektedir. Mesleki olgunluk ile araştırmamızın diğer bir değişkeni olan denetim odağı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar mevcuttur. Bunun yanında mesleki olgunluk ile kariyer kararsızlığı, kariyer karar verme öz yeterliliği, akademik motivasyon, aile yapısı gibi kavramlar araştırılmıştır (Park, 2015, Lee ve Lee, 2013, Flouri ve Buchanan, 2002, Choi ve Cho, 2016).

2.4.3. Kariyer Karar Verme Güçlüğü İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Bacanlı (2012), lise birinci sınıf öğrencileri ile yaptığı, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelediği araştırmasında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların dışsal

kontrol alt boyutunun karar verme güçlüklerinin en anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Doğan ve Bacanlı (2012), kariyer karar verme grup rehberliği programının etkililiğini inceledikleri araştırmalarını lise birinci sınıf öğrencileri ile yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kariyer karar verme grup rehberliği programı öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada etkili olmuştur.

Bacanlı, Eşici ve Özünlü, (2013), lise öğrencileri ile gerçekleştirdikleri, kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi adlı çalışmalarında kız öğrencilerin kariyer karar vermeye hazırlık ve kariyer karar verme süreci boyunca erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha az karar verme güçlüğü yaşadıklarını bulmuşlardır.

Öztemel (2013), lise öğrencileri ile yaptığı, kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet adlı araştırmasında, aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığı, arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüğünün de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kızların erkeklere göre daha fazla karar verme güçlüğü yaşadığı bulunmuştur.

Öztemel (2014), Duygusal ve Kişilik İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin kısa formunu Türk lise öğrencilerine uyarlamak için ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bacanlı ve Hamamcı (2015), Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin faktör yapısını ve güvenirliğini yeniden incelediği çalışmada ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu, ölçeğin orijinali ile benzer sonuçların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tagay (2015), Türk ve Amerikan lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği, kariyer karar verme güçlüklerini inceleyen araştırmasında Amerikan öğrencilerin hazırlık eksikliği konusunda Türk öğrencilerden daha fazla güçlük yaşadığı bulunmuştur.

Boysan ve Kagan (2016), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında kariyer karar verme güçlüğü ile uyku kalitesi arasında ters yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Gökçe ve Traş (2017), kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, algılanan sosyo-ekonomik düzeye ve kimlik statülerine göre ilişkilerini incelediği araştırmayı 608 lise öğrencisi ile yapmışlardır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadığı ve algılanan sosyo-ekonomik düzey ile kariyer karar verme güçlüğünün bilgi eksikliği alt boyutu arasında ters yönde bir ilişki olduğu

bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin sahip olduğu kimlik statüsünün kariyer karar verme güçlüğüne önemli bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kariyer karar verme güçlüğü ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir (Bacanlı, 2012, Doğan ve Bacanlı, 2012, Bacanlı, Eşici ve Özünü, 2013, Öztemel, 2013, Tagay, 2015, Boysan ve Kagan, 2016). Kariyer karar verme güçlüğü ile algılanan sosyal destek, öğrencilerin sahip olduğu kimlik statüleri, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, uyku kalitesi gibi kavramlar araştırılmıştır. Cinsiyete göre kariyer karar verme güçlüğüne inceleyen araştırmalar mevcuttur fakat araştırmalar sonucunda farklı bulgulara ulaşılmıştır (Bacanlı, Eşici ve Özünü, 2013, Öztemel, 2013).

2.4.4. Kariyer Karar Verme Güçlüğü İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Gati, Osipow, Krausz ve Saka (2000), Kariyer Karar Verme Güçlüğü Ölçeğinin geçerliğini incelemek için kariyer danışmanları ve genç yetişkinler ile yaptıkları araştırmada, kariyer danışmanlarının ve danışanlarının düşüncelerine göre tutarsız bilgi ve karar verme sürecindeki hazırlık eksikliği ile ilgili güçlüklerin bilgi eksikliği ile ilgili güçlüklerden daha fazla yaşandığı konusunda danışan ve danışmanların görüşleri birbirine uymaktadır.

Mau (2001), Amerikan ve Tayvanlı üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada Tayvanlı öğrencilerin Amerikan öğrencilere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadığı bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre Tayvanlı öğrenciler ailelerinin beklentilerine ve sosyal beklentilere göre kariyer karar verme eğilimindedirler. Kültürel faktörler kariyer karar verme güçlüklerini etkilemektedir.

Morgan ve Ness (2003), birinci sınıf üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada karar verme öz yeterliliği, kimlik gelişimi ile kariyer karar verme güçlüğü arasında negatif yönde bir ilişki bulmuştur. Kişinin karar verme öz yeterlilik puanı düştükçe kariyer karar verme güçlüğü puanı artmaktadır. Ayrıca kişinin bulunduğu kimlik gelişimi aşaması kariyer karar verme güçlüğü ile ilişkilidir. Başarılı kimliğe sahip olan bir kişi dağınık kimliğe sahip olan kişiye göre daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşamaktadır.

Tien (2005), Çin kültüründeki kariyer karar verme güçlüğüne incelediği çalışmada cinsiyete ve öğrencilerin kariyer kararı verip vermemelerine göre kariyer

karar verme güçlüğüne araştırmıştır. Kız öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğüne hazırlık eksikliği alt boyutundan motivasyon eksikliği ile ilgili daha fazla güçlük yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kariyer kararını vermeyen öğrencilerin daha fazla kariyer karar verme güçlüğüne sahip olduğu bulunmuştur.

Zhou ve Santos (2007), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği, cinsiyet ve kültürel farklılıklar üzerine yaptığı çalışmada Çinli öğrencilerin İngiliz öğrencilere göre kariyer karar verme sürecinde daha az hazır olmasına ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha az karar verme güçlüğü yaşamalarına rağmen kültürel farklılığın karar verme güçlüğü üzerinde anlamlı olarak etkisi olduğunu bulamamıştır.

Saka, Gati ve Kelly (2008), yaşları 19-30 arasında değişen katılımcılar ile yaptıkları araştırmada kişilerin kariyer karar verme güçlüklerinde duygusal ve kişisel özelliklerini dikkate almışlardır. Kişilerin duygusal ve kişisel özelliklerinin kariyer karar verme güçlükleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Koumoundourou ve Tsaousis (2011), Yunan öğrenciler ile yaptıkları araştırmada kariyer karar verme güçlüğü ve ebeveyn etkisi arasında öz değerlendirmenin aracı rolü incelenmiştir. Erkek öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğü öz değerlendirmeden etkilenmemiştir. Kız öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğü ve otoriter ebeveyn stili arasındaki ilişkiye ise öz değerlendirme tam olarak aracılık etmektedir.

Leung, Hou, Gati ve Li (2011), Çinli üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, Çin geleneksel değerlerinde kariyer karar verme güçlüğü ve ebeveyn beklentisi arasında ilişkinin olduğunu bulmuştur. Ayrıca kültürel çatışma düzeyinin yüksek kariyer karar verme güçlüğü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gati, Ryzhik ve Vertsberger (2013), kariyer karar verme güçlüğü ve öz yeterlilik ile ilgili çalıştayın etkisini inceledikleri araştırma beş günlük atölye çalışmasına katılan gençler ile yapılmıştır. Ön test ve son test uygulanması ile elde edilen bulgulara göre çalıştayın katılımcıların öz yeterliliklerini artırdığı ancak kariyer karar verme güçlüğüne azaltmadığı bulunmuştur.

Sovet, Tak ve Jung (2014), Koreli lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada kariyer kararsızlığı yaşayan öğrencilerin kararsızlık yaşamayan öğrencilere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadıklarını bulmuşlardır.

Chen ve Liew (2015), Malezya'da gerçekleştirdikleri çalışmada kariyer karar verme güçlüğüne etkileyen faktörler üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonucuna göre ebeveyn otoritesi ile kariyer karar verme güçlüğü arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

Ayrıca dışadönüklük, dürüstlük, zekilik gibi kişilik özellikleri ile kariyer karar verme güçlüğü arasında negatif yönde bir ilişki mevcuttur.

Lam (2016), yaptığı çalışmada kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Erkek öğrenciler kariyer karar verme güçlüğü'nün bilgi eksikliği alt boyutunda güçlük yaşarken, kız öğrenciler kariyer karar verme güçlüğü'nün tutarsız bilgi alt boyutunda güçlük yaşamaktadırlar.

Vertsberger ve Gati (2016), İsrailli öğrenciler ile yaptıkları araştırmada öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğü ve kariyer karar durumunun yardım talep etmeleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin kolayca erişilebilen yardım kaynaklarını (aile, internet, arkadaş) talep etmeleri ile kariyer karar verme güçlükleri arasında pozitif yönde bir ilişki mevcuttur.

Lam ve Santos (2017), kariyer müdahale programının kariyer kararsızlığına ve kariyer karar verme güçlüğüne etkisini inceledikleri araştırmada öğrencilere uygulanan programın kariyer kararsızlığını ve kariyer karar verme güçlüğü'nü azalttığını bulmuşlardır.

Kariyer karar verme güçlüğü ile yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise ve üniversite öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir (Mau, 2001, Morgan ve Ness, 2003, Zhou ve Santos, 2007, Leung, Hou, Gati ve Li, 2011, Sovet, Tak ve Jung, 2014). Kariyer karar verme güçlüğü ile kariyer karar verme öz yeterliliği, duygusal ve kişisel özellikler, aile tutumu, kariyer kararsızlığı gibi kavramlar araştırılmıştır. Cinsiyete göre kariyer karar verme güçlüğü'nü inceleyen araştırmalar mevcuttur fakat araştırmalar sonucunda farklı bulgulara ulaşılmıştır. Farklı kültürlerde kariyer karar verme güçlüklerinin incelendiği çalışmaların da olduğu görülmektedir (Mau, 2001, Zhou ve Santos, 2007).

2.4.5. Denetim Odağı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Sahranç (2000), lise öğrencileri ile yaptığı, denetim odağı ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili bulmuştur.

Tümkiye (2000), öğretmenler ile yaptığı çalışmada dış denetim odağına sahip öğretmenlerin iş doyumu ve öğrencilere yönelik tükenmişliklerinin iç denetim odağına

sahip olanlardan daha fazla olduğunu bulmuştur. Ayrıca kadınların erkeklere göre daha dıştan denetimli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tan (2000), denetim odağı ve yalnızlık düzeyinin aile destek düzeyi ile ilişkisini incelediği araştırmada eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocuklarının eğitim seviyesi düşük olanlardan daha fazla dıştan denetimli olduğunu, lise öğrencilerinin aile destek düzeyi arttıkça içten denetimlilik düzeyinin de arttığını bulmuştur.

Kaplan, Reneau ve Whitecotton (2001), kontrol odağı ile karar verme stillerini incelediği araştırmasında dış kontrol odağına sahip bireylerin iç kontrol odağına sahip bireylere göre daha bağımlı karar verme eğiliminde olduğunu bulmuşlardır.

Alisinanoğlu (2003), denetim odağı ile anne tutumunu incelediği, on yaşındaki 160 çocuk araştırmacı ile yaptığı araştırmada, erkek öğrencilerin kızlara göre daha dıştan denetimli olduklarını ayrıca koruyucu anne tutumuna sahip olanların daha dıştan denetimli olduklarını bulmuştur.

Odacı, Kalkan, Balcı ve Yılmaz (2003), sosyal beceri eğitiminin denetim odağı düzeyine etkisini inceledikleri araştırmada sosyal beceri eğitimine katılan öğrencilerin sosyal beceri eğitimine katılmayan öğrencilere göre daha içten denetimli olduklarını bulmuşlardır.

Cengil (2004), ilahiyat fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin içten denetimli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Sınıf düzeyleri ve sosyo ekonomik açıdan ise denetim odağı ile ilişkilerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Akbağ, Sayiner ve Sözen (2005), üniversite öğrencileri ile yaptıkları ve stres düzeyi, denetim odağı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada öğrencilerin daha çok dıştan denetimli oldukları, depresyon gösterme belirtilerinin daha yüksek olduğu ve stres kaynaklarından daha çok etkilendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle (2005), üniversite yaşamına uyum düzeyini denetim odağı ve atılganlık düzeyi açısından inceledikleri araştırmalarında, iç denetimli ve atılgan öğrencilerin uyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Cinsiyete göre ise uyum düzeyleri açısından önemli bir farklılık bulunamamıştır.

Akbulut (2006), Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin yüksek düzeyde içten denetimli olduklarını, ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha içten denetimli olduklarını bulmuştur.

Candangil ve Ceyhan (2006), lise öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine ve cinsiyetlerine göre, karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres düzeylerinin önemli

bir biçimde farklılık gösterip göstermediğini inceledikleri araştırmalarında içten denetimli lise öğrencilerinin karar vermede stres düzeylerinin, dıştan denetimli lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde düşük olduğunu bulmuşlardır.

Çoban ve Hamamcı (2006), kontrol odakları farklı ergenleri karar stratejileri açısından inceledikleri araştırmada içsel kontrol odağına sahip öğrencilerin, dışsal kontrol odağına sahip öğrencilere göre, daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullandıklarını ve daha az kararsızlık yaşadıklarını bulmuşlardır.

Efiliti (2006), lise öğrencileri ile yapılan araştırmada saldırganlık ve denetim odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada saldırganlık puanları ile denetim odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sardoğan, Kaygusuz ve Karahan (2006), insan ilişkileri beceri eğitimi programına katılan öğrenciler ile yapılan çalışmada eğitim sonunda öğrencilerin denetim odağı düzeylerinde iç denetimlilik doğrultusunda bir değişim olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Serin ve Derin (2008), ilköğretim öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerisi algıları ve denetim odağı düzeylerini etkileyen faktörler konulu araştırmada, öğrencilerin, annelerinin eğitim durumuna göre problem çözme becerisi algıları ve denetim odakları düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Basım, Çetin ve Meydan (2009), kontrol odağı ile kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarını inceledikleri araştırmada iç kontrol odağına sahip kişilerin çatışma çözme konusunda daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İç kontrol odağına sahip kişilerin yüzleşmeyi tercih ettiği, dış kontrol odağına sahip kişilerin ise yüzleşmeden kaçındıkları sonucu bulunmuştur.

Başol ve Türkoğlu (2009), yaptıkları araştırmada öğrencilerin dış kontrol odağı düzeyleri arttıkça öznel ve aşamalı düşünme düzeylerinde azalma görüldüğü sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada kontrol odağı ile akademik başarı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Şahin, Basım ve Çetin (2009), gerçekleştirdikleri çalışmada içten denetimli kişilerin çatışma çözme süreçlerinde daha yapıcı yaklaşımlar benimsediğini bulmuşlardır. Ayrıca dıştan denetimli kişilerin çatışma sürecinde yüzleşmekten kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dinçyürek, Çağlar ve Birol (2010), Türkçe Öğretmenliği ve Bilgisayar Enformatik Bölümü öğrencileri ile yapılan araştırmada denetim odağı ile akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çolakkadioğlu, Önder ve Avcı (2011), yaptıkları araştırmada problem çözme becerisinin ve karar vermede öz saygının iç kontrol odağını açıklamada önemli bir yordayıcı olduğunu bulmuşlardır.

Günüşen ve Üstün (2011), hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları, problem çözme beceri düzeyi ile kontrol odağı arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada birinci sınıf öğrencilerinin daha dıştan denetimli ve problem çözme becerileri ile kontrol odağı puanları arasındaki ilişkinin pozitif yönde ve orta düzeyde olduğunu bulmuşlardır.

Saracaloğlu ve Yılmaz (2011), öğretmen adayları ile gerçekleştirdikleri araştırmada dış denetim odağına sahip öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutum puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca birinci sınıf öğrencilerinin daha dıştan denetimli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Durna ve Şentürk (2012), üniversite öğrencileri ile yaptıkları ve öğrencilerin sosyal faaliyetleri ile denetim odakları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada, bilgi ve beceri kazanmak amacıyla üniversite okumak isteyenlerin daha içten denetimli olduklarını, iç denetimli öğrencilerin ise sportif faaliyetlere ve kitap okumaya daha çok zaman ayırdıklarını bulmuşlardır.

Öztemel (2012), yaptığı çalışmada kontrol odağını, kariyer kararsızlığının yordayıcısı olarak istatistiksel olarak anlamlı bulamamıştır.

Aydın (2014), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği ve kariyer kararsızlığını denetim odağı açısından incelediği araştırmasında, denetim odağının kariyer kararsızlığını anlamlı olarak yordadığını bulmuştur. Araştırma sonucuna göre dışsal denetim odağı arttıkça kariyer kararsızlığı da artmaktadır.

Yaycı (2016), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada aileden algılanan sosyal destek ile denetim odağı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Aileden algılanan sosyal destek arttıkça denetim odağı puanı düşmektedir. Ayrıca cinsiyete göre denetim odağı puanları incelendiğinde kız öğrencilerin daha içten denetimli oldukları bulunmuştur.

Denetim odağı ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise ve üniversite öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir (Sahranç, 2000, Cengil, 2004, Candangil ve Ceyhan, 2006, Durna ve Şentürk, 2012, Aydın, 2014 ve Yaycı, 2016). Denetim odağı ile karar verme stilleri, stres düzeyi, problem çözme becerisi, kariyer kararsızlığı, algılanan sosyal destek, atılganlık düzeyi, çatışma çözme becerisi gibi çeşitli kavramlar araştırılmıştır. Ayrıca araştırmamızın bir diğer değişkeni olan mesleki olgunluk ile ilişkisini inceleyen araştırmalar da mevcuttur

(Sahranç, 2000). Cinsiyete göre denetim odağını inceleyen araştırmalar mevcuttur fakat araştırmalar sonucunda farklı bulgulara ulaşılmıştır (Tümkiye, 2000, Alisinanoğlu, 2003, Akbulut, 2006 ve Yayı, 2016).

2.4.6. Denetim Odağı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lease (2004), denetim odağı ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada dıştan denetim odağı ile kariyer karar verme güçlüğü arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Araştırma sonucuna göre dıştan denetimli öğrenciler daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşamaktadır.

Dhillon ve Kaur (2005), özel ve devlet liselerinde okuyan öğrenciler ile yaptıkları araştırmada iç denetim odağı ile mesleki olgunluk arasında pozitif anlamlı bir ilişki, dış denetim odağı ile mesleki olgunluk arasında ise negatif anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

April, Dharani ve Peters (2012), yaptıkları araştırmada öznel iyi oluş ile iç denetim odağı arasında pozitif yönde bir ilişki, öznel iyi oluş ile dış denetim odağı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Mañibo ve Lopez (2014), ikinci sınıf muhasebe öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin denetim odakları ve kariyer ilgilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin daha dıştan denetimli olduklarını bulmuştur. Ayrıca eğitim ve öğretim, finans, insan hizmetleri ilgilerine sahip öğrencilerin daha dıştan denetimli oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Khaleghinezhad, Shabani, Hakimzadeh, Shaker ve Amerian (2016), lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada denetim odağı ve benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca denetim odağı ve akademik başarı arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur.

Moreland, Felton, Hanson, Jackson ve Dumas (2016), ebeveyn stresi ve denetim odağı ile ilgili gerçekleştirdikleri çalışmada ebeveynlerdeki stresin azalmasının iç denetim odağı ile ilişkili olduğunu ve çocuklarda olumlu değişimler yarattığı sonucuna ulaşmışlardır.

Akpochafo (2017), lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada denetim odağı ve kariyer karar verme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. İç ve dış denetim odağı ile kariyer karar verme arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Ancak iç denetim odağı ile kariyer karar verme arasında daha yüksek düzeyde ilişki vardır. İç denetim odağına

sahip öğrencilerin daha iyi kariyer kararı verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi kariyer kararı verdiğini bulmuştur.

Pourazar, Mirakhori, Bagherzadeh ve Hemayattalab (2017), serebral palsili çocuklar ile yaptıkları araştırmada çocukların motor becerilerinde denetim odağının etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre dış denetimli öğrencilerin göstermiş olduğu performans iç denetimli öğrencilerden daha yüksektir.

Smidt, Kammermeyer, Roux, Theisen ve Weber (2017), Almanya’da okul öncesi öğretmenleri ile yaptıkları araştırmada iç denetimli öğretmenlerin kariyer başarılarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca mesleki öz yeterliliği yüksek olan öğretmenlerin kariyer başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Denetim odağı ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların daha çok lise ve üniversite öğrencilerine yönelik yapıldığı görülmektedir. Araştırmamızın diğer değişkenleri olan mesleki olgunluk ve kariyer karar verme güçlüğü ile ilişkilerini inceleyen araştırmalar mevcuttur (Lease, 2004, Dhillon ve Kaur, 2005). Ayrıca denetim odağı ile öznel iyi oluş, özsaygı, kariyer ilgileri gibi çeşitli kavramlar da araştırılmıştır. Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve serebral palsili çocukların denetim odaklarını inceleyen çalışmaların da olduğu görülmektedir (Pourazar, Mirakhori, Bagherzadeh ve Hemayattalab, 2017).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçlarına yönelik bilgiler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırmanın temel kavramları denetim odağı , kariyer karar verme güçlükleri ve mesleki olgunluk olup araştırma ilişkisel tarama modelinde betimleyici bir çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu gibi betimlemeyi amaçlar. İki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya değişimin derecesi tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile incelenmektedir (Karasar, 2006). Araştırmanın değişkenleri olan denetim odağı ve mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma 2016-2017 öğretim yılında Adana il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Araştırma 650 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir ancak yanlış veya eksik doldurulan veriler araştırmanın sağlıklı olabilmesi için çıkartılmış ve verilerin analizinde 562 veri kullanılmıştır. Araştırma 321 (% 57) kız ve 241 (% 43) erkek olmak üzere toplam 562 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 14-18 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 16'dır. Öğrencilerin % 29'u (n=160) 9.sınıf , % 24 'ü (n=137) 10.sınıf , % 27'si (n=149) 11.sınıf ve % 21'i (n=116) 12.sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin % 37'si (n=209) A. Anadolu Lisesi'nde, % 24'ü (n=132) T.S. Anadolu Lisesi'nde, %23'ü (n=130) T. Anadolu Lisesi'nde, % 16'sı (n=91) S.R. Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmektedir. Örneklem ile ilgili bilgiler Tablo 1'de ayrıntılı olarak sunulmuştur:

Tablo 1

Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Devam Ettikleri Okul, Sınıf Düzeyi ve Yaşlarına İlişkin Dağılımları

		KIZ		ERKEK		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%
OKUL ADI	A. Anadolu Lisesi	117	20.8	92	16.3	209	37.2
	S. R. Anadolu Lisesi	56	9.9	35	6.2	91	16.2
	T. S. Anadolu Lisesi	81	14.4	51	9.1	132	23.5
	T. Anadolu Lisesi	67	11.9	63	11.2	130	23.1
SINIF DÜZEYİ	9.Sınıf	86	15.3	74	13.1	160	28.5
	10.Sınıf	81	14.4	56	9.9	137	24.4
	11.Sınıf	86	15.3	63	11.2	149	26.5
	12.Sınıf	68	12.1	48	8.5	116	20.6
YAŞ	14	27	4.8	21	3.7	48	8.5
	15	93	16.5	62	11.03	155	27.6
	16	92	16.3	72	12.9	164	29.2
	17	80	14.2	57	10.1	137	24.4
	18	29	5.1	29	5.1	58	10.3
TOPLAM		321	57.1	241	42.9	562	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulan öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördüğü okul, yaş ve sınıf düzeyi hakkında bilgilerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek amacıyla Gati ve Saka (2001) tarafından geliştirilen ve Bacanlı (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) , öğrencilerin denetim odaklarını ölçmek amacıyla Rotter (1966) tarafından geliştirilen ve Dağ (1991; 2002) tarafından Türkçeye uyarlanan Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve

öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)

Gati ve Saka (2001) tarafından lise öğrencileri için geliştirilen KKVGÖ , Bacanlı (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Türkçeye uyarlanan KKVGÖ 5’li derecelmeli Likert tipi bir ölçektir. Cevaplar “Bana hiç uygun değil” 1 puan, “Bana pek uygun değil” 2 puan, “Bana biraz uygun” 3 puan, “Bana uygun” 4 puan, “Bana çok uygun” 5 puan olmak üzere düzenlenmiştir. 7. ve 12. maddeler dolgu maddesi olup toplam 34 maddeden oluşmaktadır. Dolgu maddeleri puanlamaya dahil edilmez. Ölçekten alınan puan arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeyi de artmaktadır. Hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler de kendi içinde on alt kategoriden oluşmaktadır. Hazırlık eksikliği alt boyutu 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 ve 11. maddelerden oluşur. 1, 2 ve 3. maddeler motivasyon eksikliği ile; 4, 5 ve 6. maddeler genel kararsızlık ile; 8, 9, 10, ve 11. maddeler fonksiyonel olmayan inançlar ile ilgilidir. Bilgi eksikliği alt boyutu 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 ve 24. maddelerden oluşur. 13, 14 ve 15. maddeler süreç hakkında bilgi eksikliği ile; 16, 17, 18 ve 19. maddeler kendisi (benlik) hakkında bilgi eksikliği ile; 20, 21 ve 22. maddeler meslekler hakkında bilgi eksikliği ile; 23 ve 24. maddeler ilave (fazla) bilgi eksikliği ile ilgilidir. Tutarsız bilgi alt boyutu ise 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 ve 34. maddelerden oluşur. 25, 26 ve 27. maddeler kendisi ve meslekler hakkında tutarsız bilgi ile; 28, 29, 30, 31 ve 32. maddeler içsel çatışmalar ile; 33 ve 34. maddeler dışsal çatışmalarla ilgilidir.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)’nin güvenilirliği , Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayıları; hazırlık eksikliği alt boyutu için .45, bilgi eksikliği alt boyutu için .90, tutarsız bilgi alt boyutu için .84 bulunmuştur (Bacanlı, 2016). Bu çalışmada ise Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nin hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)

Rotter (1966) tarafından geliştirilen Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ‘nin Türkçeye uyarlaması Dağ (1991; 2002) tarafından yapılmıştır. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır. 1, 8, 14, 19, 24 ve 27. maddeler olmak üzere 6’sı dolgu maddesidir.

Dolgu maddeleri puanlamaya dahil edilmez. Ölçek A ve B olmak üzere iki seçenektir. Seçeneklerden biri iç denetim odağını diğeri dış denetim odağını ölçmektedir. 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29. maddelerde A seçeneği 1 puan; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerde B seçeneği 1 puan olarak hesaplanmaktadır. Kişinin ölçekten alabileceği puan 0-23 arasında değişmektedir. Yükselen puanlar, dış denetim odağı inancındaki artışı göstermektedir.

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin güvenirliği için hesaplanan ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları .08 ile .41 arasında değişmektedir. 3. ve 20. madde ölçek toplam puanıyla korelasyonları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. 532 deneklik (190 erkek,342 kız) örneklemde hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .71 bulunmuştur. Ölçeğin 99 deneklik (18 erkek,81 kız) örneklemde hesaplanan KR-20 güvenirlik katsayısı .68 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin 99 deneklik (18 erkek,81 kız) örneklemde ortalama 23 gün arayla tekrar uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır Dağ (1991).

Bu çalışmada ise Rotter Denetim Odağı Ölçeği'nin hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı .61 bulunmuştur.

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin yapı geçerliği için Uygulanan Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) sonucunda toplam varyansın % 47.7'sini açıklayabilen 7 faktör elde edilmiştir. Bu faktörler : Şans kontrolü eksikliği, siyasal dış kontrol, şans ve kişilerarası dış kontrol, okul başarısında dış kontrol, kişilerarası ilişkilerde dış kontrol, kadercilik inancı, siyasal ve okul başarısıyla ilgili dış kontrol. Dağ (1991), bu faktörler sayı ve örüntüleri yönünden ölçeğin orijinali ile elde edilen faktörlere önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Ölçeğin ölçüt geçerliği için ölçek, öz-kontrolü ölçeği Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ve psikolojik belirti düzeyini gösteren Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) ile birlikte uygulanmıştır. ROGÖ (Rosenbaum, 1980) ile RİDKOÖ arasında - .29'luk ($p<.001$; s.d.=530) bir korelasyon ; SCL-90-R (Derogatis, 1977; Dağ, 1991) GSI puanı ile .21'lik bir korelasyon verdiği gözlenmiştir. ($p<.001$;s.d. = 530).

3.3.3. Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)

Mesleki Olgunluk Ölçeği Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından lise öğrencileri için geliştirilmiştir. Bu envanter 40 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert türü bir

ölçektir. Cevaplar “Bana hiç uygun değil” 1 puan, “Bana pek uygun değil” 2 puan, “Bana biraz uygun” 3 puan, “Bana uygun” 4 puan, “Bana çok uygun” 5 puan olmak üzere düzenlenmiştir. Bu maddelerden 19’u olumlu tutum ve davranışları, 21’i olumsuz tutum ve davranışları yansıtmaktadır. 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35 ve 36. maddeler istendik yöndeki maddelerdir. 3, 4, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 37, 38, 39 ve 40. maddeler ise istenmedik yöndeki maddelerdir. Bu maddeler tersten puanlanmaktadır. Yüksek puanlar mesleki olgunluk düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeği’nin güvenilirliği için iç tutarlılık ve kararlılık düzeyleri hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayısı için 100 lise öğrencisinin almış olduğu puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach-Alpha katsayısı .89 bulunmuştur. Kararlılık düzeyi için ölçek 50 lise öğrencisine 5 hafta ara ile 2 kez uygulanmıştır. Test tekrar test yöntemiyle bulunan kararlılık düzeyi .82 bulunmuştur. Bu güvenilirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Bu çalışmada ise Mesleki Olgunluk Ölçeği’nin hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı .73 olarak bulunmuştur.

Mesleki Olgunluk Ölçeği’nin geçerliği, mesleki olgunluğun akademik yetenekle ilişkisine, öğrenim görülen sınıf düzeyinin Mesleki Olgunluk Ölçeği’nden alınan puanları etkileyip etkilemediğine, Mesleki Olgunluk Ölçeği’nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenme derecesine bakılarak elde edilmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar ölçeğin geçerli olduğunu göstermektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Gerekli izinler alındıktan sonra ölçme araçları çoğaltılmış, araştırmacı tarafından okullarda öğrencilere uygulanmıştır. Her bir uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Veri toplama araçları yoluyla toplanan veriler SPSS 22.00 paket programında analiz edilmiştir. Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının, denetim odağı puan ortalamalarının ve mesleki olgunluk puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı t testi ile incelenmiştir.

İç denetimli ve dış denetimli öğrencileri tespit etmek amacıyla denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamalarının bir standart sapma puanı altındakiler iç denetim odaklı, aritmetik ortalamalarının bir standart sapma puanı üstündekiler dış denetim odaklı olarak tanımlanmışlardır.

Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile ilişkisi, iç denetimi yüksek olan öğrencilerin ve dış denetimi yüksek olan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile ilişkisinin analizi için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, iç denetimi yüksek olan öğrencilerin ve dış denetimi yüksek olan öğrencilerin mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlükleri puanlarını açıklama gücü regresyon analizi ile hesaplanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile korelasyon değerleri sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Alt boyutları ve Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri

Değişken	1	2	3	4	5
KKHE	1				
KKBE	.33*	1			
KKTB	.30*	.72**	1		
KKVG	.56**	.92**	.89**	1	
MO	-.22*	-.60**	-.60**	-.63**	1

**p<.001 KKHE: kariyer karar verme hazırlık eksikliği, KKBE: kariyer karar verme bilgi eksikliği, KKTB: kariyer karar verme tutarsız bilgi, KKVG: kariyer karar verme güçlüğü, MO: mesleki olgunluk

Tablo 2’de görüldüğü gibi mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı arasında .63 değerinde negatif yönlü ilişki vardır. Mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü’nün hazırlık eksikliği alt boyutu arasında .22 değerinde negatif yönlü ilişki, bilgi eksikliği alt boyutu arasında .60 değerinde negatif yönlü ilişki ve tutarsız bilgi alt boyutu arasında da .60 değerinde negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı ile hazırlık eksikliği alt boyutu arasında .56 değerinde pozitif bir ilişki, bilgi eksikliği alt boyutu arasında .92 değerinde pozitif bir ilişki ve tutarsız bilgi alt boyutu arasında .89 değerinde pozitif bir ilişki vardır. Kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları arasındaki ilişkiye baktığımızda hazırlık eksikliği ile bilgi eksikliği arasında .33 değerinde, hazırlık eksikliği ile tutarsız bilgi arasında .30 değerinde ve bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi arasında .72 değerinde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
Sabit	199.307	6.098		32,686**	.63	.39	361.570**
Mesleki Olgunluk	-.848	.045	-.626	-19.015**			

**p<.001

Tablo 3'e bakıldığında öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlükleri düzeyini .39 olarak yordamaktadır.

Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri alt boyut puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

	Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
KKVG	Sabit	40.362	1.919		21.037**	.22	.05	29.019**
	M.O.	-.076	.014	-.222	5.387**			
KKBE	Sabit	88.58	3.35		26.428**	.60	.36	315.67**
	M.O.	-.43	.025	-.60	17.767**			
KKTB	Sabit	70.358	2.61		26.902**	.60	.36	310.114**
	M.O.	-.33	.019	-.60	-17.610**			

**p<.001 KKVG: kariyer karar verme güçlüğü, KKHE: kariyer karar verme hazırlık eksikliği, KKBE: kariyer karar verme bilgi eksikliği, KKTB: kariyer karar verme tutarsız bilgi, M.O.: mesleki olgunluk

Tablo 4'e bakıldığında öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutunu % .05 olarak , bilgi eksikliği alt boyutunu % .36 olarak ve tutarsız bilgi alt boyutunu % .36 olarak yordamaktadır.

İçten denetimli ve dıştan denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının alt boyutları ve mesleki olgunluk puanları ile korelasyon değerleri sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Öğrencilerin Denetim Odaklarına Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt boyutlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri

MO	KKHE	KKBE	KKTB	KKVG	
İç Denetimli	-.18	-.68	-.62	-.66	-
Dış Denetimli	-.08	-.54	-.56	-.54	-

MO: mesleki olgunluk, KKHE: kariyer karar verme hazırlık eksikliği, KKBE: kariyer karar verme bilgi eksikliği, KKTB: kariyer karar verme tutarsız bilgi, KKVG: kariyer karar verme güçlüğü

Tablo 5'e göre içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı arasında .66 değerinde ters yönlü ilişki vardır. Mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutu arasında .18 değerinde ters yönlü ilişki, bilgi eksikliği alt boyutu arasında .68 değerinde ters yönlü ilişki ve tutarsız bilgi alt boyutu arasında da .62 değerinde ters yönlü ilişki olduğu görülmektedir.

Dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı arasında .54 değerinde ters yönlü ilişki vardır. Mesleki olgunluk puanı ile kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutu arasında .08 değerinde ters yönlü ilişki, bilgi eksikliği alt boyutu arasında .54 değerinde ters yönlü ilişki ve tutarsız bilgi alt boyutu arasında da .56 değerinde ters yönlü ilişki olduğu görülmektedir.

İçten denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

İçten Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
Sabit	206.336	14.857		13.888**	.63	.43	59.970**
Mesleki Olgunluk	-.876	.113	-.657	-7.744**			

**p<.001

Tablo 6'ya bakıldığında içten denetimli öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlükleri düzeyini .43 olarak yordamaktadır.

İçten denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri alt boyut puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

İçten Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

KKVG	Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
KKHE	Sabit	39.031	4.891		7.980**	.18	.03	2.389**
	M.O.	-.058	.037	-.171	-1.546**			
KKBE	Sabit	96.426	7.92		12.167**	.68	.45	65.270**
	M.O.	-.49	.060	-.67	-8.079**			
KKTB	Sabit	70.879	6.19		11.439**	.62	.39	49.202**
	M.O.	-.33	.047	-.62	-7.014**			

**p<.001 KKVG: kariyer karar verme güçlüğü, KKHE: kariyer karar verme hazırlık eksikliği, KKBE: kariyer karar verme bilgi eksikliği, KKTB: kariyer karar verme tutarsız bilgi, MO: mesleki olgunluk

Tablo 7'ye göre içten denetimli öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutunu .03 olarak,

bilgi eksikliği alt boyutunu .45 olarak ve tutarsız bilgi alt boyutunu .39 olarak yordamaktadır.

Dıştan denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

Dıştan Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
Sabit	202.597	19.422		10.431**	.63	.31	41.291**
Mesleki Olgunluk	-.879	.137	-.546	-6.426**			

**p<.001

Tablo 8’e bakıldığında dıştan denetimli öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği’nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlükleri düzeyini .31 olarak yordamaktadır.

Dıştan denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri alt boyut puanlarının mesleki olgunluk puanları ile regresyon değerleri sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Dıştan Denetimli Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyut Puanlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri

KKVG	Değişken	B	St. Hata	β	t	R	R ²	F
KKHE	Sabit	33.520	5.695		5.886**	.08	.006	.556**
	M.O.	-.030	.040	-.076	-.746**			
KKBE	Sabit	93.159	10.38		8.99**	.54	.30	41.714**
	M.O.	-.47	.073	-.54	-6.46**			
KKTB	Sabit	75.918	8.08		9.38**	.56	.31	43.837**
	M.O.	-.38	.058	-.56	-6.62**			

**p<.001 KKVG: kariyer karar verme güçlüğü, KKHE: kariyer karar verme hazırlık eksikliği, KKBE: kariyer karar verme bilgi eksikliği, KKTB: kariyer karar verme tutarsız bilgi, MO: mesleki olgunluk

Tablo 9'a göre dıştan denetimli öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden aldığı puanlar kariyer karar verme güçlüğü'nün hazırlık eksikliği alt boyutunu .006 olarak , bilgi eksikliği alt boyutunu .30 olarak ve tutarsız bilgi alt boyutunu .31 olarak yordamaktadır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre kariyer karar verme güçlükleri toplam ve alt boyut puanlarına, denetim odağı puanlarına ve mesleki olgunluk puanlarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt Boyutları, Denetim Odağı ve Mesleki Olgunluk Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Değişken	cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
KKVG-Hazırlık Eksikliği	kız	321	30.48	4.79	.26	2.078	.014
	erkek	241	29.56	62	.36		
KKVG-Bilgi Eksikliği	kız	321	29.45	11.67	.65	.127	.022
	erkek	241	29.33	10.12	.65		
KKVG-Tutarsız Bilgi	kız	321	24.12	8.92	.49	-1.467	.009
	erkek	241	25.19	8.07	.52		
KKVG Toplam	kız	321	84.06	21.25	1.18	-.021	.089
	erkek	241	84.09	19.70	1.26		
Mesleki Olgunluk	kız	321	137.95	15.45	.86	3.825	.127
	erkek	241	133.05	14.41	.92		
Denetim Odağı	kız	321	14.45	3.87	.21	-2.165	.717
	erkek	241	15.16	3.78	.24		

KKVG: Kariyer Karar Verme Güçlüğü

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğrencilerin cinsiyetine göre kariyer karar verme güçlüklerinde anlamlı fark bulunamamıştır. Bununla birlikte ölçeğin alt boyutlarını ele aldığımızda hazırlık eksikliğinde kız öğrencilerin puanları ($\bar{X}=30.48$) erkek öğrencilerin puanlarına ($\bar{X}=29.56$) göre daha yüksektir. Bilgi eksikliği alt boyutunda kız öğrencilerin puanları ($\bar{X}=29.45$) erkek öğrencilerin puanlarına ($\bar{X}=29.33$) göre daha yüksektir. Tutarsız bilgi alt boyutunda ise erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X}=25.19$) kız öğrencilerin puanlarına ($\bar{X}=24.12$) göre daha yüksektir. Cinsiyete göre öğrencilerin mesleki olgunluk ve denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular tartışılmıştır.

1. Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarının Alt boyutları ve Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri Sonuçlarına İlişkin Tartışma ve Yorumu:

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile kariyer karar verme güçlük düzeyleri arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre mesleki olgunluk düzeyi düştükçe kariyer karar verme güçlük düzeyinin arttığı söylenebilir. Kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutlarına bakıldığında mesleki olgunlukla bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi arasında negatif yönde daha güçlü ilişkinin olduğu söylenebilir. Mubiana (2011), mesleki olgunluk düzeyi düşük kişiler yetersiz ya da başarısız kariyer kararı verebilir. Lise öğrencilerinden meslek alternatifleri arasından seçim yapmaları beklenir (Kuzgun, 2014). Bunlar lise dönemindeki öğrencilerin yerine getirmesi gereken gelişim görevlerindendir. Gelişim görevlerini yerine getirme konusunda yeterli olgunluğa sahip olmayan ergenler karar verme sürecinde de daha çok güçlüklerle karşılaşacaktır (Yeşilyaprak, 2012). Bu güçlükler kişide motivasyon eksikliği, genel bir kararsızlığa sahip olması, fonksiyonel olmayan inançlarının olması, karar verme süreci, kendisi ve mesleklerle ilgili bilgi eksiklikleri, kendisi ve meslekler hakkındaki tutarsız bilgilere ve çeşitli çatışmalara sahip olmasıdır. Araştırmanın bulguları kişinin kendisi, meslekler ve karar verme süreci ile ilgili bilgi eksiklikleri, kendisi ve meslekler hakkındaki tutarsız bilgiler ve çeşitli çatışmalarla ilgili daha çok güçlük yaşayacağı yönündedir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ile kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği alt boyutu arasında diğer alt boyutlara göre daha zayıf bir ilişki vardır. Kişi motivasyon eksikliğine, genel bir kararsızlık haline ya da fonksiyonel olmayan inançlara sahip olsa bile kendinin farkında değil ise bu güçlüklerle baş etme yoluna gitmeyecektir. Daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşayacaktır. Karar verme sürecinde olan bir ergenin

yeterli mesleki olgunluğa sahip olmaması karar verme sürecinin daha zor geçmesine ve daha fazla güçlüklerle karşılaşmasına neden olabilmektedir.

Kariyer karar verme güçlükleri toplam puanı ile alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi arasında daha güçlü ilişkinin olduğu söylenebilir. Bilgi eksikliği boyutu kişinin kendisi, meslekler ve karar verme süreci ile ilgili bilgi eksiklikleridir (Öztemel, 2013). Ergenlik döneminde kişi kendini tanımaya, ilgi ve yeteneklerini keşfetmeye başlar. Aynı zamanda çeşitli meslekleri araştırır, bir meslek seçmeye yönelir. Kendi benliğinin farkında olarak, kişisel özellikleri doğrultusunda karar vermeye çalışan bir ergen daha az karar verme güçlüğü yaşayacaktır. Kendisi, meslekler ve karar verme süreciyle ilgili olan bilgi eksiklikleri ne kadar artarsa kişinin kariyer karar verme güçlüğü de o kadar artacaktır. Aynı şekilde kendi özellikleri ve meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayıp hem kendisi hem çevresi ile çatışma yaşayan bir ergenin de kariyer karar verme güçlüğü daha fazla yaşaması beklenir. Bu bulgudan yola çıkarak, bu gibi faktörlerin kişinin motivasyon eksikliği, genel kararsızlığı ve fonksiyonel olmayan inançlarına göre kariyer karar verme güçlüğü ile daha çok ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutları arasında ise bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi arasında daha yüksek düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu da kişinin benliğinin farkında olup olmaması ile ilişkilidir. Kendi özelliklerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin, ilgi ve yeteneklerinin farkında olan yani kendi ile ilgili bilgi eksikliği daha az olan bir kişi daha az içsel çatışma yaşayacaktır. Benliğinin farkında olmayan, kendini tanımayan bir kişi kendisi ve meslekler hakkında daha tutarsız bilgiye sahip olacaktır.

2. Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt Boyutlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri Sonuçlarına İlişkin Tartışma ve Yorumu:

Yapılan regresyon analizi sonucuna göre mesleki olgunluk, kariyer karar verme güçlükleri düzeyini önemli düzeyde yordamaktadır. Yani mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlükleri düzeyi üzerinde önemli bir faktördür. Kariyer karar verme güçlükleri alt boyutlarına bakıldığında ise mesleki olgunluğun bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi düzeyleri üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer karar verme sürecinin daha sağlıklı geçmesi öğrencilerin mesleki olgunluğa sahip olması ile ilgilidir. Yeterli mesleki olgunluğa sahip olan bir öğrenci karar verme

sürecinde daha etkili kararlar alacaktır (Orhan-Aydın, 2011). Mesleki olgunluk düzeyi düşük olan bir öğrenci ise karar verme sürecinde güçlüklerle karşılaşacak ve bu durum onun sağlıklı karar almasını engelleyecektir. Yeterli mesleki olgunluğa sahip olmayan bir kişi kendini tanıma, meslekler hakkında araştırma yapma, seçenekleri değerlendirme gibi gelişimsel görevleri tam anlamıyla yerine getirmeyecektir. Aynı zamanda mesleki olgunluk düzeyi düşük öğrenciler doğru bilgi toplama yollarını bilmeyebilir, bu nedenle güvenilir olmayan bilgilere sahip olabilir ve kendisi, çevresi, meslekler hakkında çatışmalar yaşayabilir. Bu nedenle de kişi bu alanlarda daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşayacaktır. Mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlüğüne bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutlarını daha fazla etkilemesi bu şekilde açıklanabilir. Bir diğer araştırma bulgusuna göre mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlüğüne hazırlık eksikliği alt boyutunu diğer alt boyutlara göre daha zayıf düzeyde etkilemektedir.

3. Öğrencilerin Denetim Odaklarına Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt boyutlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Korelasyon Değerleri Sonuçlarına İlişkin Tartışma ve Yorumu:

Öğrencilerin denetim odaklarına göre mesleki olgunlukları ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiye bakıldığında içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile kariyer karar verme güçlük düzeyleri arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çakar ve Kulaksızoğlu (1997), mesleki olgunluk ile denetim odağı arasında ters yönlü ilişki olduğunu bulmuştur. Yani içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek, dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri daha düşüktür. Bu bulguya göre içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi düştükçe kariyer karar verme güçlük düzeyinin arttığı söylenebilir. Kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutlarına bakıldığında içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bilgi eksikliği alt boyutu arasında diğer alt boyutlara göre daha güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile kariyer karar verme güçlük düzeyleri arasında ters yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi düştükçe kariyer karar verme güçlük düzeyinin arttığı söylenebilir. Kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutlarına

bakıldığında dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile tutarsız bilgi alt boyutu arasında diğer alt boyutlara göre daha güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

4. Öğrencilerin Denetim Odaklarına Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt Boyutlarının Mesleki Olgunluk Puanları İle Regresyon Değerleri Sonuçlarına İlişkin Tartışma ve Yorumu:

Öğrencilerin denetim odaklarına göre yapılan regresyon analizi sonucuna göre içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunlukları kariyer karar verme güçlükleri düzeyini önemli düzeyde yordamaktadır. Yani içten denetimli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri mesleki olgunluk düzeyi üzerinde önemli bir faktördür. Kariyer karar verme güçlükleri alt boyutlarına bakıldığında ise içten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri bilgi eksikliği üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dıştan denetimli öğrenciler için de aynı sonuca ulaşılmıştır. Mesleki olgunluk düzeyi kariyer karar verme güçlükleri üzerinde önemli bir faktördür. Mesleki olgunluk düzeyi dıştan denetimli öğrencilerin bilgi eksikliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İçten denetimli ve dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü karşılaştırıldığında, içten denetimli öğrencilerde mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü daha yüksek bulunmuştur. Bu bulguyu açıklamak için denetim odağı kavramı üzerinde durmak yararlı olacaktır. Denetim odağı, kişinin yaşadıklarının kendi kontrollerinde ya da kendileri dışında başka güçlerin kontrollerinde olduğuna inanması ile ilgili bir özelliktir (Dağ, 1991). Yaşadığı bir olayın sonucunun daha çok kendi kontrolüyle gerçekleştiğine inanan bir kişi içten denetimli, daha çok kendisi dışındaki faktörlerin etkisiyle gerçekleştiğine inanan bir kişi dıştan denetimli olarak adlandırılabilir. İçten denetimli kişiler yaşadıklarının kendi kontrolünde olduğuna inandıkları için yaptıkları seçimlerde, verdikleri kararlarda sorumluluk hissederler. Başarısız da olsalar bu durumdan kendilerini sorumlu tutarlar. Yaşadıklarını kabullenirler. Karar vermeleri gerektiğinde var olan seçenekleri mantık süzgecinden geçirerek değerlendirirler (Dönmez, 1985). Birçok meslek alternatifi arasından seçim yapması beklenen lise öğrencilerinin öncelikle karar vermeleri gerektiğini fark etmeleri gerekir. İçten denetimli öğrenciler ise karar vermeleri gerektiğini fark ederler ve kariyer karar verme sürecinde daha istekli olurlar. İçten denetimli öğrenciler daha çok kendi kararlarına göre hareket ederler. Başkasının düşünce ve kararlarına bağımlı değildirler. Bu yüzden karar

verme sürecinde daha az güçlüklerle karşılaşır. Kariyer karar verme güçlüğü ile karşılaşsalar da bu güçlüklerin üstesinden gelmeye çalışır. Çünkü içten denetimli öğrenciler yaşadıkları güçlüğü sebebinin kendilerinden kaynaklandığı düşünürler ve bunu çözme konusunda sorumluluk hissederler. Hedeflerinin ve seçeneklerin farkında olan öğrencilerin de dolayısıyla mesleki olgunlukları daha yüksek olacaktır. Dıştan denetimli kişiler ise yaşadıklarında daha çok kendileri dışındaki faktörlerin etkili olduğuna inanırlar. Başka kişileri ya da başka faktörleri sorumlu tutarlar. Onlara göre başarılı ya da başarısız olmak kader, şans ya da başka etkenlere bağlıdır. Yaşadıkları olayların sonuçları kendi ellerinde değildir. Karar verme aşamasında ise sonuçların kendi ellerinde olmadığını düşündükleri için var olan seçenekleri bile değerlendirmeyebilirler. Dıştan denetimli öğrencilerin çevrelerinin fikirlerine göre hareket etme eğilimleri vardır. Daha bağımlı karar verirler (Kaplan, Reneau ve Whitecotton, 2001). Kariyer karar verme sürecinde istekli olmayabilirler. Bu yüzden karar verme sürecinde daha fazla güçlüklerle karşılaşır. Dıştan denetimli öğrenciler yaşadıkları güçlükleri kendileri dışındaki nedenlere bağlayacağından bu güçlüklerin farkında olmayacaklardır. Farkında olmadıkları için de güçlüklerin üstesinden gelmeye çalışmayacaklardır. Hedeflerinin ve seçeneklerin farkında olmayan öğrencilerin de dolayısıyla mesleki olgunlukları daha düşük olacaktır.

5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam ve Alt Boyutları Sonuçlarına İlişkin Tartışma ve Yorumu:

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulguya göre öğrencilerin cinsiyetlerine yönelik kariyer karar verme güçlüklerinde anlamlı fark bulunamamıştır. Cinsiyete göre öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin arttığı ya da azaldığı söylenemez. Kırdök ve Harman (2017), öğrencilerin cinsiyeti ile kariyer karar verme güçlüğü ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında anlamlı fark bulamamıştır. Ayrıca bu bulgu Kleiman ve ark. (2004) ve Mutlu'nun (2011) araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı fark bulunamamıştır. Kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutlarına bakıldığında ise hazırlık eksikliği ve bilgi eksikliği alt boyutlarında kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Kızların hazırlık eksikliği ve bilgi eksikliğinde erkeklere göre daha fazla güçlük yaşadığı söylenebilir. Bu bulgu kariyer karar verme sürecinde kızların karar vermeyi daha fazla ertelediği

şeklinde açıklanabilir. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle baş etmek için daha istekli olması, daha mantıklı inançlara sahip olması, kendisi ve meslekler hakkında daha fazla bilgi edinmesi gerekmektedir. Ölçeğin tutarsız bilgi alt boyutunda ise erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin tutarsız bilgi boyutunda kızlara göre daha fazla güçlük yaşadığı söylenebilir. Bu bulgu Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013)'nün araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013), kariyer karar verme güçlüklerinin tutarsız bilgi alt boyutunda kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilere göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Ayrıca Creed ve Yin (2006) ve Hijazi, Tatar ve Gati (2004) de erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre tutarsız bilgi ile ilgili daha fazla kariyer karar verme gücüğü yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Tutarsız bilgi ile ilgili karar verme gücüğü, kişinin kendisi ve çevresi ile ilgili sahip olduğu güvenilir olmayan bilgileri içermektedir. Ayrıca kişinin kendi benliği ve çevresi ile yaşadığı çeşitli çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu bulgu erkek öğrencilerin ailelerinin ve çevrelerinin baskı ve müdahalesine daha fazla maruz kaldığı şeklinde açıklanabilir. Günümüzde kadının iş yaşamındaki yeri önemli hale gelse de erkeklerden başarılı olması, ekonomik olarak yüksek gelirli olması, toplumda belirli bir yer edinmesi daha çok beklenmektedir. Erkek öğrencilerin çevrelerinin ve ailelerinin bu yönde beklentilerinin olması kaygı yaratabilir ve karar verme sürecini zorlaştırabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara göre sonuçlar ele alınmış ve sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

1. Araştırma bulgularına göre, mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü'nün alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında; hazırlık eksikliği alt boyutu ile negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları ile negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.
2. Kariyer karar verme güçlüğü toplam puanı ile hazırlık eksikliği alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında; hazırlık eksikliği ve bilgi eksikliği alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu, hazırlık eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu, tutarsız bilgi ile bilgi eksikliği alt boyutları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.
3. Mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlükleri düzeyini yordamaktadır.
4. Kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları mesleki olgunluk tarafından yordanmaktadır. Araştırma bulgularına göre mesleki olgunluğun bilgi eksikliği alt boyutunu yordama gücü daha yüksektir.
5. İçten denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile kariyer karar verme güçlüğü puanları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki vardır. Mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında; mesleki olgunluk ile hazırlık eksikliği alt boyutu arasında negatif yönde zayıf bir ilişki, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

6. Dıştan denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile kariyer karar verme güçlüğü puanları arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında; mesleki olgunluk ile hazırlık eksikliği alt boyutu arasında negatif yönde zayıf bir ilişki, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur.
7. İçten denetimli öğrencilerde mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlükleri düzeyini yordamaktadır.
8. İçten denetimli öğrencilerde kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları mesleki olgunluk tarafından yordanmaktadır. Araştırma bulgularına göre mesleki olgunluğun bilgi eksikliği alt boyutunu yordama gücü daha yüksektir.
9. Dıştan denetimli öğrencilerde mesleki olgunluk kariyer karar verme güçlükleri düzeyini yordamaktadır.
10. Dıştan denetimli öğrencilerde kariyer karar verme güçlüğü alt boyutları mesleki olgunluk tarafından yordanmaktadır. Araştırma bulgularına göre mesleki olgunluğun bilgi eksikliği alt boyutunu yordama gücü daha yüksektir.
11. Araştırma bulgularına göre, cinsiyete göre kariyer karar verme güçlüklerinde anlamlı bir fark yoktur. Kariyer karar verme güçlüğü alt boyutlarına göre hazırlık eksikliği ve bilgi eksikliği alt boyutlarında kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Tutarsız bilgi alt boyutlarında ise erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma bulgularına Adana ili merkez ilçelerinde öğrenim gören anadolu lisesi öğrencileri ile ulaşılmıştır. Bu ve buna benzer çalışmalar farklı illerde ve Adana'nın farklı okullarında yapılabilir. Ayrıca araştırmanın farklı okul türlerinde (fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, mesleki ve teknik anadolu liseleri vb.) yapılması araştırma bulgularının farklılaşıp farklılaşmayacağı üzerinde fikir verebilir.

2. Araştırmada öğrencilerin denetim odaklarına göre mesleki olgunluğun kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Farklı bir analiz ile denetim odağının mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü arasındaki ilişkide aracılık rolü incelenebilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonucuna göre lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecinde denetim odağının önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Bu nedenle öğrencilerin denetim odaklarının dışsallıktan içsellığe doğru geliştirilmesi gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öğrenciler ile görüşmelerinde buna dikkat etmeleri önemlidir. Ayrıca bu doğrultuda öğrencilerin sorumluluk alabilecekleri, düşüncelerini ifade edebilecekleri öğrenme yaşantıları oluşturulabilir, aktif rol alabilecekleri çalışmalar yapılabilir. Aynı zamanda öğrencilerin ebeveynleri de bu sürece dahil edilerek ev ortamlarının düzenlenmesi sağlanabilir. Anne baba tutumunun çocukların denetim odakları üzerinde etkili olması sebebi ile ev ortamında demokratik anne baba tutumunun oluşturulması konusunda veliye rehberlik edilebilir.

Kuramsal açıklamalarda belirtildiği gibi dıştan denetim odaklı öğrenciler daha kaygılıdır ve kendilerine güvenleri azdır (Yeşilyaprak, 1993). Bu özellikler öğrencilerin akademik performanslarının düşmesine neden olmaktadır ve sağlıklı kariyer kararı vermelerini engellemektedir. Bu noktada öğrencilere psikolojik destek olmanın önemli olduğu görülmektedir.

2. Araştırma sonucuna göre mesleki olgunluk ile kariyer karar verme güçlüğü arasında güçlü bir ilişkinin olması öğrencilere sunulacak mesleki rehberlik hizmeti açısından önemlidir. Öğrencilerin kariyer karar verme süreçlerinin daha sağlıklı geçmesi ve kariyer karar verme güçlüğü yaşamamaları için mesleki rehberlik hizmeti çerçevesinde öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini artırmaya yönelik çalışmaların yer aldığı rehberlik planları hazırlanabilir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenip mesleki olgunluklarını artırıcı çalışmaların yapılması önemlidir.

3. Öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde yaşadıkları güçlükleri azaltmak amacı ile öğrencilere kendilerini tanıma, fonksiyonel olmayan inançlar yerine olumlu düşünme becerileri geliştirme, motivasyonlarını artırma, kendileri ve çevreleri ile uyumlu bir yaşam sürdürebilmeleri alanlarında kişisel rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sunulabilir. Ayrıca meslekler ve kariyer karar verme süreci ile ilgili farkındalıklarını artırıcı mesleki rehberlik çalışmaları yapılabilir.
4. Öğrencilerin kendilerini, ilgilerini, yeteneklerini ve meslekleri tanımaları amacıyla test ve envanterler uygulanıp sonuçlarının göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır. Öğrenci ve velilere yönelik seminer, konferans, üniversite tanıtımı, çeşitli çalışma ortamlarına gezi düzenlenmesi gibi çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M., Sayiner, B., Sözen, D. (2005). Üniversite öğrencilerinde stres düzeyi, denetim odağı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 59–74.
- Akbulut, E. (2006). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin denetim odaklarına ilişkin algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3)
- Akıntuğ, Y., C. Birol. (2011). The comparative analysis of high school students towards vocational maturity levels and decision making. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 1-12.
- Akpochafo, G. O. (2017). Locus of Control as Correlate of Career Decision Making among Secondary School Students in Delta State of Nigeria. *Journal of Educational and Social Research*, 7(2), 25.
- Alisinaoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97- 106.
- Altuntaş, S., Atlı, A., Kış, A. (2016). Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Meta Analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; 31, 88-106.
- April, K. A., Dharani, B., & Peters, K. (2012). Impact of locus of control expectancy on level of well-being. *Review of European Studies*, 4(2), 124.
- Aydın, Ç. (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Kariyer Kararsızlığının Özsaygı, Denetim Odağı ve Mükemmeliyetçilik Bakımından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (2008). *Career decision-making difficulties of Turkish adolescents*. Paper presented at Counseling International Perspective: Global Demands and Local Needs, Bahçeşehir University, Istanbul, Turkey.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 198-211.

- Bacanlı, F., & Hamamcı, Z. (2015). Lise Öğrencileri İçin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Faktör Yapısının ve Güvenirliğinin Yeniden İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2).
- Basım, H. N., Çetin, F., Meydan, C. H. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 57-69.
- Başol, G. ve Türkoğlu, E. (2009). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Düşünme Stilleri İle Kontrol Odağı Durumları Arasındaki İlişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6/1, 732-757.
- Boysan, M., & Kagan, M. (2016). Associations Between Career Decision-Making Difficulties, Maladaptive Limitedness Schemas, Sleep Quality, and Circadian Preferences Among Turkish College Students. *Sleep and Hypnosis: A Journal of Clinical Neuroscience and Psychopathology*, 18(4), 97-110.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 133-149.
- Candangil, S. Ö. ,A. A. Ceyhan (2006). *Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel, sosyal ve ailesel özelliklerine göre karar vermede özsaygı ve kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eskişehir.
- Cengil, M. (2004). Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin denetim odaklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(5), 65-88.
- Chen, L. S., & Liew, S. A. (2015). Factors Influencing Career Decision-Making Difficulties among Graduating Students from Malaysian Private Higher Educational Institutions. *In Proceedings of 8th Asia-Pacific Business Research Conference. Proceedings of 8th Asia-Pacific Business Research Conference*, (February).
- Choi, D. S., & Cho, S. J. (2016). Impact of School Adjustment according to Adolescents' General Characteristic on Career Maturity. *Advanced Science and Technology Letters*, 127, 91-95.
- Creed, P. A., Yin, W. O. (2006). Reliability and validity of a Chinese version of the Career Decision-Making Difficulties Questionnaire. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6(1), 47-63.

- Çakar, M. ve Kulaksızoğlu, A., (1997). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 113-131.
- Çoban, A. E., & Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 393-402.
- Çolakkadıoğlu, O., Önder, F. C. & Avcı, R. (2011). Ergenlerde Kontrol Odağını Yordamada Karar Verme Ve Problem Çözmenin Rolü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 317-330
- Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(26), 10-16.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90
- Derogatis, L. R. (1977). *The SCL-90 Manual I: Scoring, administration and procedures for the SCL-90*. Baltimore: Johns Hopkins University School of Medicine, Clinical Psychometrics Unit.
- Dhillon, U., & Kaur, R. (2005). Career maturity of school children. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 31(1-2), 71-76.
- Dinçyürek, S., Çağlar, M. ve Birol, C. (2010). Atılganlık ve Denetim Odağı Düzeyi: Gelecek Nesillere Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39/1, 142-150.
- Doğan, H., & Bacanlı, F. (2012). The effect of a career decision-making group guidance program on career decision-making difficulties. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies, Special Issue*, 1, 912-916.
- Dölek, N. (2008) Kariyer geliştirme kuramları. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu* İçinde (ss. 99–119) Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara.
- Dönmez, A. (1985), Denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken: Çevre büyüklüğü, yaş, aile ortamı. *Eğitim ve Bilim*, 10.
- Durna, U. ve Şentürk, K. F. (2012). Üniversite öğrencilerinin denetim odaklarını çeşitli değişkenler yardımıyla tespit etmeye yönelik bir çalışma. *ZKU Journal of Social Sciences*, 8(15), 37-48
- Efili, E. (2006). *Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Erdoğmuş, N. (2003). *Kariyer geliştirme kuram ve uygulama*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2002). The role of work related skills and career role models in adolescent career maturity. *The Career Development Quarterly*, 51(1), 36-43.
- Gati, I., Krausz, M., ve Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.
- Gati, I., Osipow, S. H., Krausz, M., & Saka, N. (2000). Validity of the career decision-making difficulties questionnaire: Counselee versus career counselor perceptions. *Journal of Vocational Behavior*, 56(1), 99-113.
- Gati, I. & Saka, N. (2001). High school students' career related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development*, 79, 331-340.
- Gati, I., Ryzhik, T., & Vertsberger, D. (2013). Preparing young veterans for civilian life: The effects of a workshop on career decision-making difficulties and self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 373-385.
- Gökçe, Z., & Traş, Z. (2017). Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 15(1), 58-69
- Gülbahçe, A. (2007). *Mesleki olgunluk düzeyleri farklı olan öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve benlik imgelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gültekin, M. (2003). *Ergenlerde kontrol odağı algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Günüşen, N., Üstün, B. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ile kontrol odağı arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4(2), 72-77.
- Hamamcı, Z., & Çoban, A. E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Hijazi, Y., Tatar, M., & Gati, I. (2004). Career decision-making difficulties among Israeli and Palestinian Arab high-school seniors. *Professional School Counseling*, 64-72.

- Kaplan, S.E., Reneau, J.H. and Whitecotton, S. (2001). The effects of predictive ability information, locus of control, and decision maker involvement on decision aid reliance. *Journal of Behavioral Decision Making*, 14.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E., Dicle, A.N. (2005). Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeylerinin sosyokültürel etkinlikler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(30), 63-71.
- karasar, n. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel, Ankara.
- Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18,329-340.
- Kesici, Ş., Hamarta, E., & Arslan, C. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ve Rehberlik İhtiyaçlarının Mesleki Karar Verme Zorluklarını Yordaması. *İlköğretim Online*, 7(2).
- Khaleghinezhad, S. A., Shabani, M., Hakimzadeh, R., Shaker, H. N., & Amerian, M. (2016). Prediction of High School Students' Life Satisfaction and Academic Performance Based on Locus of Control and Self-Esteem. *International Journal of School Health*, 3(3).
- Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kishor, N. (1981). The effect of self-esteem and locus of control in career decision making of adolescents in Fiji. *Journal of Vocational Behavior*, 19(2), 227-232.
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G. W., Sampson, J. P., Reardon, R. C., ve Lenz, J. G., (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 312- 331.
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., & Kounenou, K. (2011). Parental influences on Greek adolescents' career decision-making difficulties: The mediating role of core self-evaluations. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 165-182.
- Korkmaz, O. (2017). *Özel yetenekli olan ve olmayan öğrencilerde öz-yeterlik, denetim odağı ve akademik ertelemeinin akademik başarı üzerindeki yordayıcılığının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Kornspan, A. S., & Etzel, E. F. (2001). The relationship of demographic and psychological variables to career maturity of junior college student-athletes. *Journal of College Student Development*, 42(2), 122
- Kutlu, M. (2012). Anadolu Ve Genel Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-41.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Nobel Yayınları. Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2017). *Eğitimde bireysel farklılıklar* (4.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lam, M. (2016). Effects of a career course on students' career decision-making self-efficacy, indecision and difficulties (Doctoral dissertation, University of Nottingham Malaysia Campus).
- Lam, M., & Santos, A. (2017). The impact of a college career intervention program on career decision-making self-efficacy, career indecision and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*. 1-20.
- Lease, S. H. (2004). Effect of locus of control, work knowledge, and mentoring on career decision-making difficulties: Testing the role of race and academic institution. *Journal of Career Assessment*, 12, 239–254.
- Lee, K. H. (2001). A cross-cultural study of the career maturity of Korean and United States high school students. *Journal of career development*, 28(1), 43-57.
- Lee, J. H., & Lee, J. M. (2013). A Study on the Effects of Psychological Independence and Career Decision-Making Self-Efficacy on Career Maturity among Adolescents. *Journal of Korean Home Management Association*, 31(5), 19-32.
- Leung, S. A., Hou, Z. J., Gati, I., & Li, X. (2011). Effects of parental expectations and cultural-values orientation on career decision-making difficulties of Chinese university students. *Journal of Vocational Behavior*, 78(1), 11-20.
- Luzzo, D. A. (1994). Assessing the Value of Social-Cognitive Constructs in Career Development. *American Psychological Association*, 1-28
- Mabel, S. B., & Nagarenitha, M. (2016). Career Maturity and Career Decision-Making- A Review. *International Education and Research Journal*, 2(12).

- Mañibo, M. J., & Lopez, M. E. (2014). Locus of control and career interest of sophomore accountancy students: Basis for employment path. *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research*, 2(1).
- Mann, L., Harmoni, R. & Power, C. (1989). Adolescent decision-making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mau, W. C. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment*, 9(4), 353-364.
- Moreland, A. D., Felton, J. W., Hanson, R. F., Jackson, C., & Dumas, J. E. (2016). The relation between parenting stress, locus of control and child outcomes: predictors of change in a parenting intervention. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 2046.
- Morgan, T., & Ness, D. (2003). Career decision-making difficulties of first-year students. *The Canadian Journal of Career Development*, 2(1), 33-39.
- Mubiana, P. B. (2011). *Career maturity, career knowledge, and self knowledge among psychology honours students: an exploratory study*. Doctoral dissertation. University Of Pretoria.
- Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri*. Yüksek Lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Niles S. G., Harris-Bowlsbey J. (2013). *21. Yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri* (4. basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Odacı, H., Kalkan, M., Balcı, S., ve Yılmaz, S. (2003). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin denetim odağı üzerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışmave Rehberlik Dergisi*, 20, 49-58.
- Orhan- Aydın, A. (2011). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile karar verme stratejileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Orhan, A. A., & Ültanır, E. (2011). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri*. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *Ufuk University Institute Of Social Sciences*, 3(5), 43-55.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 459-477.
- Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.

- Öztemel, K. (2014). Duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ölçeği'nin kısa formu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 244-255.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Park, I. J. (2015). The role of affect spin in the relationships between proactive personality, career indecision, and career maturity. *Frontiers in psychology*, 6.
- Patton, W., Creed, P. A., (2002). *The relationship between career maturity and work commitment in a sample of Australian high school students*. Journal of Career Development.
- Pourazar, M., Mirakhori, F., Bagherzadeh, F., & Hemayattalab, R. (2017). Effects of external and internal focus of attention in motor learning of children with cerebral palsy. world academy of science, engineering and technology. *International Journal of Medical, Health, Biomedical, Bioengineering and Pharmaceutical Engineering*, 11(6), 307-312.
- Rosenbaum, M.A. (1980). A Schedule For Assessing Self-Control Behaviors: Preliminary findings. *Behavior Therapy*. 11, 109-121.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs: General and applied*, 80(1), 1.
- Sahranç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Saka, N., Gati, I., & Kelly, K. R. (2008). Emotional and personality-related aspects of career-decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16(4), 403-424.
- Saracaloğlu, A. S., Yılmaz, S. (2011). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumları ile denetim odaklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2).
- Sardoğan, M. E., Canani Kaygusuz T. ve Fikret K. (2006). Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2/2, 184-194.
- Saya, P., Kazak, M., ve Doğan, T. Mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet, yaş ve aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre incelenmesi. *The First International Congress of Educational Research*, May 1-3, 2009, Çanakkale-Turkey.

- Sekmenli, T. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Selcen, A. (2009). *Denetim odağı eğitim programının ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin denetim odağı düzeyine etkisi*. Doctoral dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Serin, N.B., & Derin, R. (2008). İlköğretim öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerisi algıları ve denetim odağı düzeylerini etkileyen faktörler. *International Journal of Human Sciences*, 5(1), 1-18.
- Sharma, P., & Ahuja, A. (2017). A study on career maturity of Indian adolescents with respect to their educational settings. *International Journal of Home Science*. 3(1), 242-245
- Sivakumar, B., & Sridhar, N. (2016). A Study on Career Maturity of XI Standard Students. *The International Journal of Indian Psychology*. 3(2), 82-91
- Smidt, W., Kammermeyer, G., Roux, S., Theisen, C., & Weber, C. (2017). Career success of preschool teachers in Germany—the significance of the Big Five personality traits, locus of control, and occupational self-efficacy. *Early Child Development and Care*, 1-14.
- Sovet, L., Tak, J., & Jung, S. (2015). Validation of the career decision-making difficulties questionnaire among Korean college students. *Journal of Career Assessment*, 23(4), 661-676.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, A. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretimde Yönelme Yönergesi'nin uygulandığı düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen 8. sınıf öğrencilerinin meslekî olgunluk düzeyleri ve ortaöğretim okul tercihlerinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, N. H., Basım, H. N., & Çetin, F. (2009). Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 153-63.
- Tagay, Ö. (2015). Career decision-making diffuculties in Turkey and the USA. *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Research*, 2(2), 232-239

- Tan, D. (2000). *Lise Öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile denetim odaklarının sile destek düzeyleri ve özlük nitelikleri açısından karşılaştırılmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tien, H. L. S. (2005). The validation of the career decision-making difficulties scale in a Chinese culture. *Journal of Career Assessment*, 13(1), 114-127.
- Tümekaya, S. (2000). İlkokul öğretmenlerinin denetim odağı ve tükenmişlikle ilişkisi. *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1-8.
- Ulaş, Ö., Yıldırım, İ. (2015). Lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 151-165.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer gelişim kuramları ve kariyer danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ürün, E. (2010). *Lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Balıkesir..
- Vertsberger, D., & Gati, I. (2016). Career decision-making difficulties and help-seeking among Israeli young adults. *Journal of Career Development*, 43(2), 145-159.
- Yaycı, L. (2016). Lise öğrencilerinde aileden algılanan sosyal destek ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3).
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişiliğin Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(1), 3.
- Yeşilyaprak, B. (2004). Denetim odağı. Yıldız Kuzgun & Deniz Deryakulu (Editörler). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi.
- Zhou, D., & Santos, A. (2007). Career decision-making difficulties of British and Chinese international university students. *British Journal of Guidance & Counselling*, 35(2), 219-23

EKLER

Ek-1. MESLEKİ KARAR VERME GÜÇLÜKLERİ ÖLÇEĞİ

MESLEKİ KARAR VERME GÜÇLÜKLERİ ÖLÇEĞİ

Okulunuz :

Yaşınız :

Cinsiyetiniz: K ☐ E ☐Sınıfınız : 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12 ☐

Bu ölçeğin amacı mesleki karar verme sürecinizle ilgili karar verme güçlüklerinizi belirlemeyi hedeflemektedir. Lütfen, aşağıda size yöneltilen soruları size en uygun şekilde yanıtlayınız.

Aşağıdaki her bir ifade “bana hiç uygun değil” den “bana çok uygun” olana doğru derecelendirilmiştir. Her bir ifade için sizi hangi durum daha iyi tanımlıyorsa o seçeneğe “X” işareti koyunuz.	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
1. Bir meslek seçmem gerektiğini biliyorum, fakat bugünlerde içimde bir meslek seçme isteği yok.	1	2	3	4	5
2. İş insan hayatındaki en önemli şey değildir, bu yüzden meslek seçimi beni çok rahatsız etmiyor.	1	2	3	4	5
3. Bana en uygun mesleğin ne olduğunu zaman göstereceği için şimdi bir meslek seçmek zorunda olmadığımı inanıyorum.	1	2	3	4	5
4. Çoğunlukla karar vermek benim için zordur.	1	2	3	4	5
5. Çoğunlukla kararlarımı bu konuda uzman ya da güvendiğim kişilerin onaylamalarına veya desteklemelerine ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
6. Çoğunlukla başarısızlıktan korkarım.	1	2	3	4	5
7. İşlerimi kendi istediğim şekilde yapmayı severim.	1	2	3	4	5
8. Seçtiğim mesleğe girmenin kişisel problemlerimi de çözeceğini ümit ediyorum.	1	2	3	4	5
9. Bana uygun tek bir meslek olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
10. Seçtiğim meslek sayesinde bütün beklentilerimi ve hayallerimi gerçekleştirebileceğimi ümit ediyorum.	1	2	3	4	5

11.Meslek seçiminin bir kez yapılacağına ve etkisinin hayat boyu süreceğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
12.İstediğim gibi olmasa bile, genellikle bana söylenenleri yaparım.	1	2	3	4	5
13.Meslek kararı verirken hangi yolları izleyeceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
14.Bir mesleğe karar verirken nelere dikkat etmem gerektiğini bilmiyorum; bu yüzden bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
15.Kendim ve çeşitli meslekler hakkındaki bilgileri nasıl birleştirip değerlendireceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
16.Henüz hangi mesleklerin ilgimi çektiklerini bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
17.Mesleki tercihlerimden henüz emin olamadığım için (örn; açık havada, masa başında, laboratuvar, doğada ya da insanlar arasında yürütülen mesleklerden hangisinde çalışmayı istediğimden) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
18.Yeteneklerim (sayısal ya da sözel yetenekli olmak gibi) ve /veya kişilik özelliklerim (ısrarcı, sabırlı, girişken vb.) hakkında yeterli bilğim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
19. Yeteneklerimin ve kişilik özelliklerimin gelecekte nasıl olacaklarını bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
20. Var olan meslekler ve okullar hakkında yeterli bilğim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
21. İlgimi çeken mesleklerin ve okulların özellikleri (örneğin, mesleğin getireceği kazanç, meslekte ilerleme, iş bulma ve sosyal imkânları, okullara girmenin ön koşulları vb.) hakkında yeterli bilğim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
22. Mesleklerin gelecekte nasıl olacaklarını, ne gibi değişiklikler geçireceklerini bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
23. Kendim (örneğin yeteneklerim ve kişilik özelliklerim) hakkında daha detaylı bilgileri nasıl edineceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5

24. Var olan meslekler ve okulların özellikleri hakkındaki güncel ve doğru bilgileri nasıl edinebileceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
25. Meslek tercihlerimi sürekli değiştirdiğim için (örn. Bazen kendi işimi kurmak, bazen de bir yerde memur olmak istiyorum) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
26. Yeteneklerim ve kişilik özelliklerim hakkında çelişkili bilgilere sahip olduğum için (örn. ben sabırlı bir kişi olduğuma inanıyorum fakat çevremdekiler sabırsız olduğumu söylüyorlar) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
27. Belli bir meslek ya da okulların özellikleri hakkında çelişkili bilgilere sahip olduğum için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
28. Çeşitli meslekler beni eşit derecede etkilediği ve onlar arasından birisini seçmek zor olduğu için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
29. Girebileceğim meslek ya da okulların hiçbirinden hoşlanmadığım için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor	1	2	3	4	5
30. İlgi duyduğum mesleğin gerektirdiği belli özelliklere katlanamayacağımdan bir meslek kararı vermek bana zor geliyor (örn. Doktor olmak istiyorum, fakat uzun yıllar ders çalışmak istemiyorum).	1	2	3	4	5
31. Bir meslekten beklentilerimi belli bir meslek karşılayamadığı ve beklentilerimin hiçbirinden de vazgeçemediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor (örn. Hem serbest bir meslekte çalışmak, hem de düzenli bir maaşım olsun istiyorum)	1	2	3	4	5
32. Becerilerim ve yeteneklerim ilgilendiğim mesleğin gerektirdiği özelliklerle uyuşmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
33. Benim için önemli olan kişilerle (annem, babam, arkadaşlarım gibi...)seçmeyi düşündüğüm meslekler ve/veya istediğim mesleki özellikler konularında aynı fikirde olmadığım için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
34. Çevremdeki benim için önemli olan kişilerin seçmemi istedikleri meslek veya kararına yol gösterecek mesleki özellikler hakkında önerileri arasında çelişkiler olduğu için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor	1	2	3	4	5

Ek-2. ROTTER DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ

ROTTER DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ

Bu anket, bazı önemli olayların insanları etkileme biçimini bulmayı amaçlamaktadır. Her maddede ‘A’ ya da ‘B’ harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz.

1	(A)	Ana babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar çok problemlili oluyor.
	(B)	Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.
2	(A)	İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.
	(B)	İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.
3	(A)	Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.
	(B)	İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4	(A)	İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler.
	(B)	İnsan ne kadar çabalarsa çabalsın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5	(A)	Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
	(B)	Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6	(A)	Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
	(B)	Lider olamayan yetenekli insanlar, fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.
7	(A)	Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar.
	(B)	Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.
8	(A)	İnsanın kişiliğinin belirlenmesinde en önemli rolü kalıtım oynar.
	(B)	İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9	(A)	Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
	(B)	Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmemekten daima daha iyidir.
10	(A)	İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz.

	(B)	Sınav soruları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.
11	(A)	Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya hiç ya da çok küçük payı vardır.
	(B)	İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12	(A)	Hükümetin kararlarında sadece vatandaş da etkili olabilir.
	(B)	Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir. Ve sadece vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13	(A)	Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.
	(B)	Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
14	(A)	Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.
	(B)	Herkesin iyi bir tarafı vardır.
15	(A)	Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.
	(B)	Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.
16	(A)	Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
	(B)	İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17	(A)	Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz, anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyız.
	(B)	İnsanlar, siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18	(A)	Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
	(B)	Aslında “şans” diye bir şey yoktur.
19	(A)	İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
	(B)	Genelde en iyisi insanının hatalarını örtbas etmesidir.
20	(A)	Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur
	(B)	Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.
21	(A)	Uzun vadede yaşamımızdaki kötü şeyler, işi şeylerle dengelenir.
	(B)	Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
22	(A)	Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.

	(B)	Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.
23	(A)	Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlamıyorum.
	(B)	Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24	(A)	İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
	(B)	İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25	(A)	Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.
	(B)	Şans ya da talihin yaşamında önemli bir rol oynadığına inanmam.
26	(A)	İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
	(B)	İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırsa hoşlanırlar.
27	(A)	Okullarda atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
	(B)	Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.
28	(A)	Başıma ne gelmişse kendi yaptıklarımdandır.
	(B)	Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
29	(A)	Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlamıyorum.
	(B)	Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

Ek-3. MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ

Ölçekte meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışları ölçen bazı ifadeler verilmiştir. Sizden istenen ; ifadeleri dikkatle okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu, sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığını belirtmenizdir.

Aşağıdaki her bir ifade “bana hiç uygun değil” den “bana çok uygun” olana doğru derecelendirilmiştir. Her bir ifade için sizi hangi durum daha iyi tanımlıyorsa o seçeneğe “X” işareti koyunuz.	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
1. Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim.	1	2	3	4	5
2. İnsan mesleğini tesadüfen seçer.	1	2	3	4	5
3. İstedğim mesleği seçemeyeceksem “bu konuyu düşünmemin ne gereği var” diyorum.	1	2	3	4	5
4. İnsan hangi mesleği seçmesi konusunda ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.	1	2	3	4	5
5. Meslekleri daha iyi tanımak için bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.	1	2	3	4	5
6. Girmek istediğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum.	1	2	3	4	5
7. Öğretmenlerime öğrettikleri konu alanlarıyla ilgili üniversite programlarının neler olduğu hakkında sorular sorar, onlardan bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim.	1	2	3	4	5
8. Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.	1	2	3	4	5
9. Hangi mesleğe gireceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece sonuçta bir hata olursa ben sorumlu olmam.	1	2	3	4	5
10. Öğrencilik hayatımda daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
11. Üniversitede program tercihimin belirlemeden önce hangi alanlarda ne derece güçlü, hangi alanlarda ne derece zayıf olduğumu değerlendireceğim.	1	2	3	4	5

12.Meslek tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum.	1	2	3	4	5
13.Bir meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki en iyisi işi oluruna bırakmak diye düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14.Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.	1	2	3	4	5
15.Ailemin seçtiği mesleğe girersem onların daha çok yardım ve desteğini sağlayabilirim diye düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16.İstediğim mesleğe giremeyeceksem meslek seçimi üzerinde düşünmenin ne yararı var diye düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17.Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar.	1	2	3	4	5
18.Hiç kimsenin beni benden iyi tanıyamayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
19.Bana uygun hiç bir meslek bulamıyorum.	1	2	3	4	5
20.Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm.	1	2	3	4	5
21.Bazı insanların hangi mesleği seçmek istedikleri konusunda nasıl da emin ve kararlı olabildiklerine şaşıyorum.	1	2	3	4	5
22.Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım ama aslında henüz tercihlerimi belirlemediğim değilim.	1	2	3	4	5
23.Çok erken yaşlardan beri meslek yaşamımdan neler beklediğimi, ne gibi yeteneklere ve kişilik özelliklerine sahip olduğumu düşünürüm.	1	2	3	4	5
24.Üniversite sınavında hangi alanla ilgili test alacağımı belirledim ama o alanda hangi programlara girmek istediğime karar veremedim.	1	2	3	4	5
25.Benim için önemli olan sınava hazırlanmaktır. Meslek tercihi zamanı gelince belirlerim.	1	2	3	4	5
26.Şu ana kadar hangi programları tercih edeceğimi belirleyemedim çünkü her gün başka bir seçenek bana çekici geliyor.	1	2	3	4	5
27.Şu anda belli bir meslek alanı belirledim ama kararımdan memnun değilim.	1	2	3	4	5
28.Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgi ile izlerim.	1	2	3	4	5
29.Yeteneğime uygun olduğunu düşündüğüm meslekleri	1	2	3	4	5

inceliyorum.					
30.Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.	1	2	3	4	5
31.İlgilendiğim bir meslekteki insanların neler yaptıklarını, hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için işyerlerine giderim.	1	2	3	4	5
32.Meslek tercihlerimi belirlemeden önce sadece ilgi duyduğum meslekleri değil mümkün olduğu kadar başka birçok mesleği de incelemeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5
33.Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi olurluna bıraktım.	1	2	3	4	5
34.Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim.	1	2	3	4	5
35.Benden önce liseyi bitirip yükseköğretime devam eden arkadaşlarıma bölümleri hakkında sorular sorarım.	1	2	3	4	5
36.Birçok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum ama hepsinin bir kusuru var. Bir türlü birine karar veremiyorum.	1	2	3	4	5
37.Herhangi bir işim için bir iş yerine örneğin; banka, hastane, fabrika ve benzeri yerlere gitsem orada çalışanların yaptıklarını gözler “Ben bu işleri yapabilir miyim, bunları yapmaktan zevk alır mıyım?” diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
38.Yeteneklerimi tanımam gerekiyor ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.	1	2	3	4	5
39.Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım.	1	2	3	4	5
40.Benimle ilgili yönergeleri açıklamaları dikkatle okurum. (seçmeli dersler listesi, ösys kılavuzu gibi)	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Esranur HARMAN
Doğum Tarihi : 26.09.1992
Doğum Yeri : Seyhan, Adana
Telefon : 0 538 505 92 21
E-mail : esranur.harman60@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2015-2017 : Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Bölümü
2010-2014 : Lisans: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve
Psikolojik Danışmanlık Bölümü
2012-2014 : Ön lisans: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Halkla
İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
2006-2010 : Lise: Üçgül Anadolu Lisesi, Adana

ÇALIŞMA HAYATI

Ekim 2016'dan itibaren : Yeşilbağlar İlkokulu, Adana; Psikolojik Danışman
Nisan 2016-Ekim 2016 : Koza İlkokulu, Adana; Psikolojik Danışman
Eylül 2014-Nisan 2016 : Evliya Çelebi Ortaokulu, Adana; Psikolojik Danışman